

Heybeliada Ruhban Okulu Yeniden Açılabilir mi?

Emruhan YALÇIN

21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü

YALÇIN, Emruhan, Heybeliada Ruhban Okulu Yeniden Açılabilir mi? CTAD, Yıl 9, Sayı 17 (Bahar 2013), s. 105-134.

Ortodokslar arasında teolojik konular, kurallar ve ibadet şekli açısından birlik sağlamak amacıyla 1 Ekim 1844'te Patrikhane'ye bağlı olarak hizmete açılan Heybeliada Ruhban Okulu, Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti dönemlerinde Fener Rum Patrikhanesinin, diğer bağlı metropolitlikler ve kiliselerin din adamı ihtiyacını karşılamıştır.

1971 yılında özel üniversitelere "devlet denetiminde olma" şartını getiren Anayasa Mahkemesinin kararına uymak istemeyen Patrikhane, Heybeliada Ruhban Okulu'nun Teoloji Bölümünü kapatmayı tercih ederek, 1971-1972 öğretim yılından itibaren Heybeliada Özel Rum Erkek Lisesi olarak faaliyetlerini sürdürmüştür. Devlet, düzenleyici kurum olma vasfından hareketle eğitim öğretim faaliyetlerinin devlet gözetiminde ve denetiminde yapılmasına karar vermiştir. Devlet denetiminin Patrikhane tarafından kabul edilmemesi nedeniyle, Heybeliada Ruhban Okulu şimdiye kadar açılmamıştır. Patrikhane aslında, kendisine has bir ayrıcalık talep ederek okulun kendi denetiminde, yabancı öğrenci ve öğretmen kabul edecek şekilde yeniden açılmasını istemektedir. Patrikhanenin Ekümeniklik iddialarıyla da örtüşen bu istek, Türkiye Cumhuriyeti yasalarına olduğu gibi Lozan Antlaşması'nın ruhuna ve uluslararası diğer sözleşmelere aykırı bir imtiyaz talebi niteliğindedir.

Türkiye, Ruhban Okulu konusunda laiklik, eşitlik ve Lozan'da belirtilen "karşılıklık" ilkesi ve T.C. kanunları çerçevesinde hareket etmektedir. Heybeliada Ruhban Okulu'nun yeniden açılması meselesi, Patrikhanenin girişimleri nedeniyle Türkiye'nin iç meselesi olmaktan çıkarak uluslararası alanda tartışılmaya başlanmış ve Türkiye üzerine çok boyutlu baskılara dönüşmüştür. Özellikle Türkiye'nin AB'ye giriş sürecinde, AB kriterleri olarak dayatılan Heybeliada Ruhban Okulu'nun açılmasına müsaade edilmesi durumunda, diğer dinî okulların açılmasına da örnek teşkil edeceği, bu durumun laik

Türkiye açısından sonradan çözülemeyecek birçok sorunu beraberinde getireceği muhakkaktır. Bu nedenle; çözüm arayışlarında tarihî gerçeklerin göz ardı edilmemesi gerekmektedir.

Anabitar Kelimeler: Patrikhane, Heybeliada, Ekümenik, AB, ABD, Yunanistan.

YALÇIN, Emruhan, Can The Holy Theological School of Halki be Reopened? CTAD, Year 9, Issue 17 (Spring 2013), p. 105-134.

The Holy Theological School of Halki, established on October 1, 1844, in order to promote unity among the Orthodox population on theological issues, regulations and practices of the creed had been constructed as a facility of the Greek Patriarchate of the Phanar and served for training and instructing clergy to the affiliated metropolitans and churches.

The restrictive clause amended by the Supreme Court on 1971 stating all private universities to be “monitored and controlled by the State” was disavowed by the Patriarchate and it preferred to close down the Department of Theology. As of 1971-1972 academic year, it began to operate as Private High School of Halki for Boys. The state, characteristically as a regulative institution, devised to monitor and control the educational activities. As the clause amended the state control over schools was not accepted by the Patriarchate, the Holy Theological School of Halki has not been resumed hitherto. Patriarchate, exclusively for the Theological School, demands a sui generis privilege through performing self-determination of the intramural activities and enrolling international students, instructors and scholars to the Theological School. Such demands complying with the ecumenical allegations of the Patriarchate, has an contradicting nature to the essence of Lausanne Treaty and other international conventions as well as Turkish codes of law.

On issues concerning the Theological School of Halki, Turkey has been acting within the framework of secularism, equality and the principle of “reciprocity” as stated in Lausanne Treaty and Turkish Republic Codes of Law. The issue of re-opening Theological School as an international case rather than a domestic one, with the initiative of the Patriarchate resulted as multi-dimensional pressure on Turkey, and instigated an international debate generating a matter well beyond the domestic affair of the state. For its particulars, on the brink of accession to the European Union, any attempt to re-open the Theological School could set an example leading to resume other religious schools, will provoke many issues within Turkey and most likely be difficult for the secular statehood to tackle with. Therefore, historical facts should not be neglected while looking for possible solutions.

Keywords: Patriarchate, Halki, Ecumenical, EU, USA, Greece.

Giriş

Osmanlı İmparatorluğu çeşitli din, mezhep ve ırklara mensup toplulukları bünyesinde toplayan çok milletli bir yapıya sahiptir. İmparatorluğun toplumsal, siyasal ve yönetsel yapısı ırk esasına değil, inanç temeline göre örgütlenmiştir.

Yönetimde hâkim unsur olan Türkler nüfusun üçte birini, geri kalanını ise Rumlar, Ermeniler, Yahudiler, Romenler, Slavlar ve Araplar oluşturmaktadır. “Millet Sistemi” anlayışı ile oluşturulan idari ve hukuki statü ile her dinî grubun en yüksek rütbeli din adamlarından biri, kendi cemaatleri tarafından o grubun lideri seçilmiş ve kendi topluluğunu düzenlemek ve yönetmekle görevlendirilmiştir. “Millet Sistemi” bir özerk cemaat yapılanmasının siyasi birlik altında oluşturduğu mozaikdir. Ortodoks Rum toplumunun lideri olarak da İstanbul Ortodoks Kilisesi Papazı (Patrik) seçilmiş ve Rum tebaayı yönetmede kendisine vergi toplama, evlendirme, defin, doğum, temsil etme gibi bazı imtiyazlar verilmişti.¹ Osmanlı İmparatorluğu’nun güçlü olduğu dönemlerde bu imtiyaz belirlenen çizgiden sapılmadan, Babiâli ile iyi ilişkiler içerisinde kullanılmıştır. İstanbul Ortodoks Kilisesinin (Patrikhane) ve kendisine bağlı diğer kiliselerin din adamı ihtiyacını karşılamak amacıyla, Sultan Abdülmecid’in iradesiyle Heybeliada’da bir Ruhban Okulu (HRO) açılmasına karar verilmiştir.²

Heybeliada Ruhban Okulu’nun Açılması

HRO, 809 yılında Heybeliada Ümit Tepesi üzerinde, 16.936 metrekarelik bir alanda Despotlar Manastırı için ruhban yetiştirmek amacıyla kurulmuştur. Okul, 1772 yılında keşiş Samuel Kulos tarafından tamir edilerek yeniden hizmete açılmıştır.³ Patrikhanenin internet sitesinde, manastırın 9. yy.da ilk defa İstanbul Patriği Aziz Fatios tarafından kurulduğu belirtilmektedir.⁴ 1821 yılında manastır ve okul yanmıştır. Yeniden yapılan bu okul, Tanzimat-ı Hayriye’nin ışığında, beş yıl sonra Ortodokslar arasında teolojik konular, kurallar ve ibadet şekli açısından birlik sağlamak, Ortodoks inanç dünyasına din adamı yetiştirmek amacıyla, Heybeliada’da 01 Ekim 1844 tarihinde Patrik Germanos zamanında Patrikhaneye bağlı olarak öğretime açılmıştır. Okul müdürü metropolitler arasından atanmış, aynı zamanda Aya Triada Manastırı’nın sorumluluğunu da üstlenmiştir. Öğrencilerin büyük bir kısmı Patrikhanenin yetki alanındaki bölgelerden gelmiştir. Okulda patrikler ve Rum cemiyetinin bağışlarıyla kurulan zengin bir kütüphane oluşturulmuş, eğitim için bazı kitaplar da Patrikhane Kütüphanesi’nden getirilmiştir. Bugün kırk bini bulan kitapların bin cildi el yazmasıdır.⁵ 1894 yılında İstanbul’daki depremde okul yıkılmış ve bugünkü haliyle (yapımcısının isminin baş harfi olan Yunanca “pi” harfi şeklinde) yeniden yapılmıştır. Bu manastır-okulun eğitim çalışmaları hakkında günümüze ulaşan önemli bir bilgi yoktur. Ada kaynaklarında Aya Triada Manastırı olarak

¹ Bilal Eryılmaz, *Osmanlı Devleti’nde Millet Sistemi*, İstanbul, 1992, s. 6.

²Emruhan Yalçın, “Heybeliada Ruhban Okulu’nun Yeniden Açılması”, *Atatürk Yolu Dergisi*, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Yıl:21, C.11, S.41, Ankara, Mayıs 2008, s. 127.

³*Heybeliada Ruhban Okulu Tarihiçesi*, İstanbul Adalar Kaymakamlığı Bilgi Notu.

⁴www.megarevma.net/rubbanokulu.htm(Erişim Tarihi: 28.3.2008).

⁵*Meydan Larousse*, C.10, Heybeliada Mad. Yay.-Haz. Safa Kılıçoğlu-Nezihe Araz-Hakkı Devrim, İstanbul, 1993, s. 134.

geçmektedir.⁶ Ruhban Mektebi Maliki, Aya Triada Manastırı 13 Ekim 1954 tarih ve 31/2970 sayılı Vakıflar Genel Müdürlüğü yazısı ile “Tarihî Eser” sayılmıştır.⁷

8 Mayıs 1918’de Bahriye Nazırlığı tarafından okula el konulmuş, Bahriye Okulu namzet sınıfları buraya yerleştirilmiş, Papaz Okulu öğrencileri de Aya Yorgi Manastırına taşınmıştır. 30 Ekim 1918’de Mondros Mütarekesinin imzalanmasından sonra Bahriye öğrencileri Papaz Okulu’ndan çıkarılmış, 5 Aralık 1918’de 750 Alman askeri yerleştirilmiştir. İstanbul’daki İşgal kuvvetlerine bağlı Fransız subayları tarafından, 24 Ocak 1920’de okulda 250–500 kadar Rus göçmeni iskân edilmiştir.⁸ 1919 yılına kadar okul 4 yıl lise ve 3 yıl yüksek teoloji eğitimi veriyor iken, bu yılda “Akademi” statüsüne geçilmiş, 1923’ten sonra da yeniden üç yıl orta, dört yıl yüksek teoloji eğitimine dönülmüştür.

1936 yılında Heybeliada’da bulunan Deniz Harp Okulu’nun ihtiyacı için Ruhban Okulu ve Çam Manastırı arazilerinden bir kısmı idari tasarrufla istimlak edilmek istenmiştir. Uzun süren mahkeme duruşmaları ve Yunanistan’ın değişik şekillerde araya girmesi nedeniyle, mesele ancak 1952 yılında çözümlenebilmiştir. 1939 yılında, savaş ve casusluk faaliyetleri gerekçe gösterilerek yabancı öğrenci alımı yasaklanmıştır.

Spiru Aristokles Athenagoras, 1948 yılında Patrik olarak Türkiye’ye geldiği zaman, İstanbul’daki Erkek Rum Liselerinde o tarihlerde 2.500 civarında öğrenci bulunmasına karşın, Heybeliada Ruhban Okulu’nda ders gören sadece 16 öğrenci vardı. Rum aileler çocuklarını papaz okullarına göndermek istemezlerdi. İçlerinden binde biri bile bu öğrenime ilgi duymaz olmuştur.⁹ Athenagoras, İstiklal Savaşı sırasında İstanbul’da bulunarak, “Kuvayı Milliye” aleyhine çalışan Elen Cemiyeti “Mavri Mira”nın aktif üyeliğini yapmış, savaş Türkiye’nin zaferi ile sonuçlanınca Amerika’ya gitmiştir.¹⁰

Kendisi için Ankara Palas’ta tertiplenen bir öğle yemeğinde konuşan Athenagoras; “*İstanbul dışında geniş arazi sahibi olmak ve Patrikhaneye exterritoryal haklar (Türk kanunları dışında Papalık gibi) sağlamak gereklidir. Ayrıca, Heybeliada’daki Ruhban Okulu’nun Ortodoks Üniversitesi haline getirilmesi ve İstanbul’un Ortodoks dünyasının merkezî yapılmasını istiyorum*”¹¹ şeklinde konuşmuştur.

1950 seçimleri yaklaşırken ve o yıllarda İstanbul’da 100 bine yakın Rum yaşıyor iken, 100 bin kişilik oy yabana atılacak gibi değildi. Bu avantajı bilen patrik Athenagoras Demokrat Parti ileri gelenleri ile konuşarak Rum oylarına karşılık Heybeliada Papaz Mektebinin yüksekokul haline getirilmesinin sözünü

⁶ Emruhan Yalçın, *Atatürk Türkiye’sinde Ekiümenik Ortodoks Patrikhanesi ve Bizans Projesi*, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2008, s. 284.

⁷ Emre Özyılmaz, *Heybeliada Ruhban Okulu*, Tamga Yayınları, Ankara, 2000, s.36; Emniyet Genel Müdürlüğü Güvenlik D.Bşk.’lığı *Arşivi Belge* No: 42226–1/2.

⁸ Nejat Gülen, *Heybeliada*, İstanbul, 1985, s. 140.

⁹ Özdemir Kalpakçıoğlu, *Yunan’dan Dost Olmaz*, İstanbul, 1993, s. 243.

¹⁰ *Milliyet*, 21 Nisan 1965.

¹¹ Kamuran Abacıoğlu, *Türkiye Gazetesi*, 9 Ekim 1988.

almış ve Demokrat Parti iktidara geldikten sonra da verilen söz yerine getirilmiştir.¹²

Tamamen dönemin dış siyasi gelişmeleri, milletler arası güç dengeleri çerçevesinde ön plana çıkan Fener Rum Patriği Athenagoras, Heybeliada Ruhban Okulu ile ilgili önemli atılımlara başlamıştır. Bu dönemde Millî Eğitim Bakanlığı'nın 8 Aralık 1950 gün ve 9127/7 ve 2601 sayılı emirleri ile Ruhban Okulu yüksekokul haline getirilmiş ve “yabancı öğrenci alabileceği” karara bağlanmıştır. Bakanlığın Talim ve Terbiye Dairesinin 25 Eylül 1951 tarihli ve 151 sayılı kararı ile de “yüksekokula daha çok sayıda yabancı öğrenci alınabileceği” İstanbul Valiliğine bildirilmiştir.¹³ Yunan basınına göre Athenagoras'ın en büyük başarısı manen ve maddeten çöken Heybeliada Ruhban Okulu'nu kurtarması ve Türk Hükûmeti'ne bu okulu “Yüksek Din Okulu ve Fakültesi” olarak kabul ettirmesidir.¹⁴

Bu kararlardan sonra, Athenagoras, Türk Hükûmeti'ne başvurarak, Yunan uyruklu öğrencilere Türkiye'de oturma izni almıştır. Ancak, bu izin, “öğrencilik bitene kadar” kaydı konulduğundan kısıtlıdır. Patrik bunun da çaresini bularak okuldan mezun olan öğrencileri Patrikhanede stajyer adı altında görevlendirmiştir.¹⁵

Selanik'te yayımlanan “Mekadonia” adlı gazetede 1 Mart 1952'de Yunan Kral ve Kraliçesinin Türkiye'ye gelişi nedeniyle başlatılan seri yazıda Heybeliada Ruhban Okulu ile ilgili şu bilgiler yer almaktadır:

“Heybeliada'daki Ruhban Okulu'nda üç katlı, yüz odalı binada 20 öğretmen ile birlikte 12 memur görevdedir. Öğretim iki kısımda yapılır. Birinci kısım üç sınıflı lise, diğer kısım ise 6 sınıflı İlahiyat Şubesidir. İlahiyat Şubesinde liseyi bitirenler okurlar. Burası yavaş yavaş bütün Hristiyanlığın büyük bir üniversitesi haline gelecektir. Bu okul diğer vakıflar gibi cemaatlere bağlı değil, doğrudan doğruya Patrikhaneye bağlıdır ve beş kişilik bir komisyon tarafından yönetilmektedir.”¹⁶

Eğitim Yılı	T.C. Uyruklu Öğrenci Sayısı	Yabancı Uyruklu Öğrenci Sayısı
1920–1921	37	
1923–1924	30	
1927–1928	37	

¹² Milliyet, 21. Nisan 1965.

¹³ Kalpakçıoğlu, *Yunan'dan Dost Olmaz*, s. 243.

¹⁴ Adnan Sofuoğlu, *Fener Rum Patrikhanesi ve Siyasi Faaliyetleri*, Turan Yayıncılık, İstanbul, 1996, s. 169; *Milliyet*, 21 Nisan 1965.

¹⁵ Ali Güler, *Dünden Bugüne Yunan-Rum Terörü*, Ocak Yayınları, Ankara, 1999, s. 55.

¹⁶ Süleyman Özmen, “Ekümeniklik İddiasının Tarihî Seyri, Patrikhane ve Ruhban Okulu”, *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt ve Denetleme Başkanlığı Yayınları, Sayı:388, Yıl: 125, Nisan 2006, s. 28.

1933–1934	75	
1948–1949	70	
1959–1960	30	95
1962–1963	11	81
1963–1964	12	76

Okulda Eğitim Gören Öğrenci Sayısı¹⁷

1950 yılı sonlarına kadar T.C. uyrukluların devam ettiği okul, o tarihten sonra yabancıların da eğitim gördükleri bir müessese haline gelmiş ve okulun amacından ayrılp Patrikhanenin Ekümenikliğinin tahakkukuna yardımcı elemanlar yetiştiren bir müessese haline getirilmiş olduğu görülmektedir. Gelecek yıllarda da buraya kaydedilecek yabancı uyruklu öğrenci sayısının T.C. vatandaşı öğrenci sayısını geçmemesi için, öğrencilerin vize taleplerinin izne tâbi tutulmasının uygun olacağı kararlaştırılmış, ¹⁸ bu uygulama Başpiskopos Makarios'un Kıbrıs'taki faaliyetleri ve enosis çabalarının artması nedeniyle 1964 yılında tamamen yasaklanmıştır.¹⁹ Türk Hükûmeti, bunun dışında Patrikhanenin İmroz ve Bozcaada Rum okullarını Millî Eğitim Bakanlığı mevzuatı dışına çıkartarak, doğrudan doğruya kendi yönetimi altına alması konusundaki gelişmeleri de yakından izleyerek eski hukuki durumu gündeme getirmiş ve 16 Temmuz 1964'te bu iki adadaki Rum okullarının Millî Eğitim Bakanlığı emrinde Türkçe dinî eğitim yapmalarını öngören kanun maddesini tekrar yürürlüğe koymuştur. Yunanistan konuyu UNESCO'ya götürmüş ancak Türkiye bunun bir iç sorun olduğunu söylemiştir.

Patrik Athenegoras, Rum okulların müfredatına ve idaresine müdahale ederek; İstanbul'da bulunan bütün Rum Okullarında sinsi bir program takip edilmesini, burada yetiştirilen öğrencilere Türklerden nefret etmelerini ve bir gün İstanbul'un kendilerinin olacağı fikirlerini aşılama çalışmıştır.²⁰ Zagrofyan Rum Lisesinde Rumca basılmış olarak ele geçirilen bir beyannameye öğrencilere şöyle seslenilmektedir: “...*Bulduğumuz şartlar sizi birçok müşküllerle karşılaştırabilir; fakat ecdadımızın bize vermiş olduğu terbiye ve fikir ruhlarımızda daima yaşamaktadır. Elen Milletlerinin kanunda bu fikir daima cevelân etmektedir. Zorlukları yenecek, hedeflerinize ulaşacaksınız. Size muvaffakiyetler dilerim. Ceddinizin size vasiyetlerini unutmayın...*” Aynı şekilde Rum vatandaşlarına her fırsatta, “*Rumluğunuzu koruyun, dininize bağlı kalın*” gibi sözlerle sürekli telkinlerde bulunmuştur.²¹

¹⁷ Kutluay Erdoğan, *Katolik Okulları, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, C.4, İstanbul, 1993.

¹⁸ Emniyet Genel Müdürlüğü Güvenlik D.Bşk.'liği *Arşivi Belge* No: 42226–1/2.

¹⁹ http://www.turk-yunan.gen.tr/turkce/sorunun_ortaya_cikisi/ruhban_kurulusu.html(Erişim Tarihi: 31.01.2004).

²⁰ M. Süreyya Şahin, *Fener Patrik ve Türkiye*, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1980, s. 128.

²¹ M.S. Şahin, *Fener Patrik ve Türkiye*, s.384.

Eğitim Yılı	Orta Bölüm (Ortaokul/Lise)	Yüksekokul Teoloji Bölümü
1844–1919	4 yıl	3 yıl
1919–1923		5 yıl
1923–1951	4 yıl	3 yıl
1951–1971	4 yıl	3 yıl

Okuldaki Eğitim Ve Öğretim Aşamaları²²

Okul iki sınıfla tedrisata başlamış, 1852 yılına kadar yalnız lise mezunları kabul edilirken, bu seneden itibaren öğretim yedi yıla çıkarıldığından liseyi bitirmemiş olanlar da alınmıştır. 1853’de Türkçe dersi konmuştur. Çeşitli ülkelerden gelen öğrencilerin çoğu Yunanca bilmediği için dersler İbranice, Arapça hatta Ermenice okutulmuştur. 1847’de Bulgar kürsüsü kurulmuştur. Slavca eğitimi 1855 Kırım Savaşı’na kadar sürmüştür. 1873 yılından 1885 yılına kadar okul sekiz sınıfa çıkarılmış, 1855 yılında ise sekizinci sınıf lağvedilmiş ve sekizinci sınıflarla yedinci sınıflar aynı zamanda mezun olmuşlardır.²³

Bir İlahiyat Fakültesi haline getirilmesi için Patrik Athenagoras tarafından büyük gayretler sarf edilen Heybeliada Ruhban Okulu, 1844’ten itibaren “Yunanlılık” emellerine hizmet eden bir eğitim kurumu gibi faaliyet göstermiş ve mezunlarına ifrat derecesinde “Helenlik Ruhı” aşılamıştır. Makarios da dâhil, buradan mezun olan birçok papaz, Osmanlı İmparatorluğu içinde Yunan bağımsızlığı, Yunanistan topraklarının büyütülmesi ve “Megali İdea” için çalışmış ve çarpışmışlardır.²⁴

Heybeliada Ruhban Okulu, 127 yıl içinde 930 mezun vermiş, bunlardan 343’ü Piskoposluğa, 12’si de Patriklik makamına yükselmiştir. 930 mezunun sadece 38’i Rum asıllı Türk vatandaşdır.²⁵ Kıbrıs’ı adım adım Rumlaştıran, Türklerin kıyımına sebep olan Makarios ile terör örgüt liderleri gibi çalışan Trabzon Metropoliti Hrisantos, Samsun Metropoliti Germanos, İzmir Metropoliti Hrisostomos, Edirne Metropoliti Palikaryos, Doroteos, Yakovas ve Bartholomeos bu okuldan mezun olmuşlardır.²⁶ İstiklal Harbi yıllarında, Yunanistan’ın Anadolu’yu işgali sırasında okul, önemli bir terör merkezi haline gelmiştir.²⁷

²² Yorgo Benlisoy-Elçin Macar, *Fener Patrikhanesi*, Ayraç Yayınevi, Ankara, 1996, s. 44.

²³ Emruhan Yalçın, *Son Haçlı Kalesi: Heybeliada*, Elips Kitap, Ankara, 2009, s. 42.

²⁴ Güler, *Dünden Bugüne Yunan-Rum Terörü*, s. 60.

²⁵ Güler, *Dünden Bugüne Yunan-Rum Terörü*, s. 59.

²⁶ Benlisoy-Macar, *Fener Patrikhanesi*, s. 67.

²⁷ Ali Güler, *Sorun Olan Avrupa Birliği*, Ankara, 2003, s. 143–144.

Heybeliada Ruhban Okulu'nun Kapatılması

Özel bir yüksekokulca verilen diplomaların iptali konusunda, dönemin Millî Eğitim Bakanlığı'nın "Özel Öğretim Kurumları"nı düzenleyen 8.6.1965 günlü ve 625 sayılı "Özel Öğretim Kurumları Kanunu"nun bazı maddelerinin iptali hakkında açılan davada ileri sürülen Anayasaya aykırılık iddiası ciddi görülerek, Danıştay Dava Daireleri Kurulu, Anayasa Mahkemesi'ne 1969-39 esas sayısı ile başvurmuştur. Anayasa Mahkemesi, 12 Ocak 1971 tarihli kararı ile ilgili kanunun 1, 14, 8/2, 8/3, 8/4, 48. maddelerinin iptali ile birlikte, yükseköğretim kurumlarının sadece devlet tarafından açılıp işletilebileceği hakkında emredici kararı almıştır. Bu karardan sonra, mevcut özel yükseköğretim kurumları ya faaliyetlerine son vermiş, ya da bir devlet üniversitesinin bünyesine girmişlerdir. Heybeliada Ruhban Okulu da özel yüksekokul statüsünde değerlendirilerek, okulun varlığını sürdürebilmesinin ancak, Türk üniversitelerinden birisinin İlahiyat Fakültesine bağlanarak mümkün olabileceği belirtilmiştir. Bu konuda Türk Hükümeti ile Patrikhane ve okul yöneticileriyle görüşmeler yapılmış ancak uygun bir formül bulunamamıştır.

Daha sonra özel üniversitelerin "devlet denetiminde olma" şartı ile açılmalarına izin verilmesine rağmen Patrikhane bu şartları kabul etmediği, devlet denetimine yanaşmadığı, Türk üniversitelerine bağlanmak istemediği için Heybeliada Ruhban Okulu'nun Teoloji Bölümü kendileri tarafından kapatılmıştır. Okul, 1971-1972 öğretim yılından itibaren Heybeliada Özel Rum Erkek Lisesi olarak faaliyetlerini sürdürmüştür.²⁸

Anayasa Mahkemesinin verdiği kararın "Sonuç" bölümü şöyledir:

1-8.6.1965 günlü, 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu'nun 1. Maddesinin özel yüksek okullar bakımından Anayasaya aykırı olduğunu ve bu yönden iptaline, karşı oylarıyla ve oy çokluğu ile,

2-Aynı kanunun 14. maddesinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline, karşı oylarıyla ve oy çokluğu ile,

3-a) Aynı kanunun 8. maddesinin özel yüksekokullara ilişkin 2, 3 ve 4. fıkralarının,

b)48. maddenin yükseköğrenim veren okullara ilişkin hükmünün, 44 sayılı kanunun 28/2 maddesi uyarınca iptallerine oy birliği ile 12.1.1971 gününde karar verildi.²⁹

Patrik Athenegoras, eğitim ve öğretim faaliyetlerinin en önemli odak noktasını oluşturan Heybeliada Ruhban Okulu'nun kapatılması karşısında ilgili makamlar nezdinde sürekli girişimlerde bulunarak bütün idari yolları denemiştir. 1 Temmuz 1971'de dönemin Başbakanı Nihat Erim'e gerekçeli bir başvuruda bulunmuştur. 10 Şubat 1972'de Ankara Üniversitesi Hukuk Prof. Hicri Fişek ve

²⁸Güler, *Dünden Bugüne Yunan-Rum Terörü*, s. 57-59;

http://www.turk-yunan.gen.tr/turkce/sorunun_ortaya_cikisi/ruhban_kurulusu.html (Erişim Tarihi: 31.01.2004).

²⁹ Tuncer Günay, *Misyonerler ve Fener Rum Patrikhanesi Haçlıların Ajan-Provokatör Kolları*, Berikan Yayınevi, Ankara, 2002, s. 255.

17 Kasım 1972’de Ankara Üniversitesi Hukuk Prof. Ömer İlhan Akipek tarafından konu ile ilgili olarak Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) aleyhine hazırlanan dava dosyaları Danıştaya gönderilmiş fakat bir sonuç alınamamıştır.

İşin gerçeği, Heybeliada Ruhban Okulu, icra etmiş olduğu eğitim ve öğretim metodu ve işleyişi itibarıyla bir yüksekokul görünümündedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi kararı kapsamına girmektedir. Nitekim 25 Eylül 1951 tarih ve 151 sayılı okul yönetmeliğinin 1. Maddesi: “Okulun amacı rahiplik mesleğine girecek olanları yetiştirmektir.” III. Maddesi: “Okul üç sınıflı lise ile dört sınıflı Teoloji İhtisas Bölümünden teşekkül eder”(Burada verilen bilgi yukarıda tabloda verilen bilgi ile uyumsuzdur). 54. Maddesi: “Lise mezunlarından rahiplik mesleğine intibak edecekler alınır.” 55. Maddesi: “Kayıt kabulle ilgili bölümde, okula yazılmak isteyenlerden lise bitirme diploması istenir” denilmektedir. Ayrıca Teoloji Bölümünden mezun olan öğrenciler, Yunanistan’daki İlahiyat Okullarından mezun olanlarla eşdeğer tutulmuşlardır. Zaten okulun 11 öğrencisi de Selanik İlahiyat Fakültesine yatay geçiş yapmışlardır.³⁰

Anayasa Mahkemesi kararına bağlanmış kesin bir hüküm vardır ki, bu da din farkı gözetmeksizin bütün vatandaşlar için geçerlidir: “Türkiye’de din eğitimi alanında hangi derecede ve türde olursa olsun, özel eğitim kurumu açılmaz”.³¹ Lozan ve diğer uluslararası belgeler, azınlıklar için imtiyaz değil bütün vatandaşlar için eşit haklar tanımışlardır. Ayrıca, sadece dinî eğitim vermesi gereken bir kurumun, bulunduğu devletin denetimi altında faaliyet göstermesine razı olmamasının nedenlerini anlamak güçtür.

Heybeliada Ruhban Okulu’nu Yeniden Açma Girişimleri

Fener Rum Patriği Dimitri Arhondoni Bartholomeos’un Girişimleri

Fener Rum Patrikhanesi devlet denetimi şartını kabule yanaşmadığı için Heybeliada’daki Ruhban Okulu eğitime açılmamıştır. Aslında Fener Rum Patrikhanesinin bekası, Patriklerin Türk vatandaşı olmaları koşulu gereğince, Heybeliada Ruhban Okulu’nun yeniden eğitime açılmasından geçmektedir; Türk kamuoyunun, devleti yöneten kurumların önüne konulduğu gibi “din adamı yetiştirmek” amacına yönelik değildir. Bu faaliyetler, okulun kuruluşunda da görülen ve bugün de Lozan Antlaşması’nın ilgili maddeleri ile oluşturulan hukuki statünün aksine yürütülen Fener Rum Patrikhanesi’nin “Ekümeniklik (evrensel)” iddialarına dayanarak oluşturulan, bu amacın bir aşamasını tamamlamak için yapılan siyasi bir çalışmadır.

Bu nedenle, halen Patrik olarak görev yapan Dimitri Arhondoni Bartholomeos, işe başladığı 22 Ekim 1991’den itibaren faaliyetlerini dört ana konu üzerinde yoğunlaştırmıştır:

- 1.Patrikhane’nin ekümenikliğini kabul ettirilmesi,

³⁰ Özyılmaz, *Heybeliada Ruhban Okulu*, s. 109.

³¹ *Düster*, V/4, 3. Kitap (16 Nisan 1965-8 Ekim 1965), s. 2847-2855, 625 Sayılı Kanun.

2.Patrikhane'nin Vatikanvari bir statüye kavuşturulması, yabancı metropolitlerin de seçilebilmesi,

3.Heybeliada Ruhban Okulu'nun açılması, buraya yabancı öğrenci alınması,

4.Ayasofya'nın tekrar kilise haline getirilerek ibadete açılması.

Bartholomeos, Türkiye vatandaşı olmayanların Patrikhane'de görev almalarının Türk kanunlarınca yasak olduğu, Yunanistan'a eğitim için gidenlerin geri dönmediklerinin göz önünde tutulduğunda yaş ortalaması hayli yüksek olan metropolitlerin ölmeleri durumunda görev yapacak din adamı bulmanın imkânsızlaştığı ve Patrikhane'nin 2000'li yılların ortasına varmadan fiilen ortadan kalkacağı gibi gerekçeleri ileri sürmüş ve Heybeliada Ruhban Okulu'nun özel bir konumla açılması gerektiğini hem yurt içinde, hem de yurt dışında sık sık dile getirmiştir.³²

49. T.C. Hükûmeti Dönemindeki Girişimler

Bartholomeos daha göreve başladıktan kısa bir süre sonra 16 Ocak 1992'de Millî Eğitim Bakanı ile görüşerek okulun açılması için resmen istekte bulunmuştur. Dönemin Bakanı Köksal Toptan'a, "*Papaş okulunu açın... Bu sizin lehinize olur.*" demiş, Bakan ise bu teklifi geri çevirmiştir.³³ Bugün bakıldığında ise, okulun kapatıldığı tarihten bu zamana kadar geçen 37 yıl içinde patriklerin bu kadar gündem yaratma çalışmalarına rağmen Patrikhane din adamı ihtiyacını bir türlü karşılamaktadır. Çünkü Patrikhane başta Selanik Teoloji Fakültesi olmak üzere İlahiyat Eğitimi veren birçok okulda elemanlarına gerekli dinî eğitimi aldırılmaktadır. Ayrıca Ortodoksluk eğitimi veren ABD, İngiltere, İsviçre gibi dünyanın pek çok yerinde okul mevcuttur.

50. T.C. Hükûmeti Dönemindeki Girişimler

Okulun açılmasını gündemde tutmaya çalışan Patrikhane, 1994 yılı Ağustos ayının sonunda "Heybeliada Ruhban Okulu'nun 150'nci kuruluş yıl dönümü kutlama törenleri" düzenlemiştir. Törene dünyanın dört bir yanından gelen başpiskopos ve kilise temsilcileri ile eski mezunlar katılmıştır. Kutlamalara davet edilen İstanbul Valisi Hayri Kozakçıoğlu ve Adalar Belediye Başkanı Can Esen törene katılmamıştır. Ayından hemen sonra düzenlenen basın toplantısında konuşan Tarabya Metropolit ve okulun eski hocalarından Konstantin Harisiadis okulun kapatılmasının haksızlık olduğunu belirterek tekrar açılmasını istediklerini belirtmiştir. Harisiadis konuşmasını şöyle sürdürmüştür; "*...özel fakülteler kapsamına bizim okulumuz girmiyordu. Okulun özel bir statüsü vardı. Okul lise sonrası 4 yıl eğitim vermesine rağmen lise tedarisatı veren okullar kapsamındaydı. Bu nedenle okul yükseköğretim sınıfına dâhil edilmez. Okulun açılmasına izin verilmeli.*"³⁴

1994 yılında bir sempozyumda Türk Ortodoks Patriği Selçuk Erenerol, HRO'nun açılmasına ilişkin olarak şöyle konuşmuştur:

³²*Türk Dış Politikası*, Ed. Baskın Oran, C. II, İstanbul, 2002, s. 450.

³³ <http://fl.parsimony.net/forum789/messages/13502.htm>, (Erişim Tarihi: 31.01.2004).

³⁴*Nokta Dergisi*, 4-10 Eylül 1994; *Türkiye Gazetesi*, 29 Nisan 1996.

“Bartholomeos, Ekümenik Patrik unvanına sahip olur olmaz ilk icraat olarak Ruhban Okulu’nu açacaktır. Ruhbanlar için Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olma zorunluluğu kalkacak, dolayısıyla dışarıdan öğrenci ithal edecekler. En korkulan nokta ise bunun Vatikan usulü olmasıdır. Bu noktaya geldiği an ‘İstanbul bizimdir’ deyip mal varlıklarını talep edecekler. Atina’da Rum mal varlığı ile ilgili çalışmalar vardır. Uygun bir zamanda La Haye Adalet Divanı’na gideceklerdir.”³⁵

Bugün için Yunanlıların Adalet Divanına gitmelerine gerek kalmamıştır. Yeni çıkan Vakıflar Yasası ile Patrikhane, HRO ve diğer Gayrimüslim vakıfların mal varlıkları iade edilmiştir. Yani Patrikhane hedefine bir adım daha yaklaşmıştır.³⁶

Patrik Bartholomeos, 11-18 Kasım 1994 tarihlerinde gerçekleştirdiği Belçika, Luxemburg, Hollanda ziyaretlerinin ardından İstanbul Vali Yardımcısı ile yaptığı görüşmede, *“HRO konusunda taleplerinde bir değişiklik olduğunu, artık bir Teoloji Fakültesi istemediklerini bunun yerine İmam Hatip Okulları gibi teknik düzeyde bir meslek okulu açılmasını talep ettiklerini”³⁷* ifade etmiştir.

53. T.C. Hükümeti Dönemindeki Girişimler

4 Nisan 1996 yılında bizzat Başbakanlığa giderek dönemin Başbakanı Mesut Yılmaz’a Heybeliada Ruhban Okulu’nun açılması ile ilgili bir dilekçe veren Patrik Bartholomeos; 1997 yılı Baharında “Time” dergisine demeç vererek, ‘yüzyıllardır Müslüman ve Musevilerle birlikte yaşadıklarını, tıpkı Türkiye’nin iki kıt’ada yer alması gibi Doğu-Batı arasında köprü vazifesi gördüklerini; Türkiye sınırları içinde özel bir konuma sahip olduklarını ve Ekümenik Patrikliğin Lozan Antlaşması ile uluslararası hukukun garantisi altında bulunduğunu’ belirtmiştir. Patrik sözlerine devamla, *“...25 yıl önce yeni papazlar, rahipler yetiştirilmemesi için kapatılan Heybeliada Ruhban Okulu’nun açılması en büyük arzumuzdur, yeni kan alabilmemiz için bu okulun açılması gerekiyor... Tabii ki Türk toprakları üzerinde yaşıyoruz, ama bin yedi yüz yıldır biz buradayız”* diyerek görüşlerini aktarmıştır. Bu arada dönemin Başbakanı Necmettin Erbakan’ın dine olan yakınlığından dolayı, Heybeliada Ruhban Okulu’nun açılması konusunda ümitli olduğunu da ifade ederek, *“böyle bir durum Türkiye’nin Batı nezdindeki imajını daha da düzeltecektir”* demiştir.³⁸

³⁵ Prof. Dr. Ata Atun, “Ekümenik Patrikhane ne demektir? 2”, 4 Aralık 2004, <http://www.ataatun.org/ekumenik-patrikhane-ne-demektir-2.html>, (Erişim Tarihi: 03.03.2013).

³⁶ 5737 sayılı "Vakıflar Kanunu", 27 Şubat 2008 tarihinde Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

³⁷ Patrikhane’nin bu ağız değişikliğinin sebebini Patrikhane yetkilileri, Türk makamlarının Heybeliada Ruhban Okulu’nun özel üniversite olarak açılması fikrine karşı çıkması halinde, Heybeliada Papaz Meslek Okulu olarak eğitim-öğretime başlatılmasının isteneceği, okulun bu isimle faaliyetine izin verilse dahi dünyadaki Ortodoks kuruluşlarca üniversite olarak kabul edileceği, önemli olanın öğretime geçmesinin sağlanması olduğunu belirtmişlerdir. E.Yalçın, *Son Haçlı Kalesi: Heybeliada*, s. 84.

³⁸ *Zaman Gazetesi*, 30 Nisan 1997.

55. T.C. Hükûmeti Dönemindeki Girişimler

“Hürriyet” gazetesinin 28 Kasım 1997 günkü nüshasında yer alan Selin Çağlayan’ın “Ruhban Okulu’na Formül Aranıyor” başlıklı haberine göre; 55. T.C. Hükûmeti 1971 yılında kapatılan HRO’nun tekrar açılması için bir girişim başlatmış bulunuyor. Habere göre 27 Kasım 1997 günü toplanan MGK’da gündeme gelen konuya hükûmet, Dışişleri Bakanlığı’nın “Dış ilişkiler açısından yararlı olur” tavsiyesi uyarınca sıcak bakıyormuş. Haberin devamı şu şekildedir;

“Ancak bu maddenin din okulu açmak isteyen diğer çevrelere de aynı fırsat vermesi tedirginlik yaratıyor. Uzun süredir Bakanlar Kurulu gündeminde bulunan HRO’nun açılabilmesi için yasa değişikliği önerisi hükümetteki muhafazakâr bakanların İmam Hatiplerin orta kısımları kapatılıp papaz okulu açılama. Biz seçmenlerimize ne deriz’ itirazına takılıyor. Bu nedenle gerekli imzalar bir türlü alınamıyor. Dışişleri Bakanlığının hükûmete şu tavsiyelerde bulunduğunu öğrendi: Ruhban Okulu konusu Türkiye’nin dış ilişkileri dışarıdaki imajını gereksiz yere zedeliyor. Okulun açılması Türkiye’nin dış ilişkileri açısından olumlu ve yararlı olacaktır. Taviz vermiş durumuna düşmemek için bu konuda Amerikan Kongresinden gelmesi beklenen baskılar öncesinde bunun yapılması yararlıdır. Türkiye’nin Lozan Antlaşmasına göre azınlıkların dinî eğitiminin gerektiğinde ulusal yasalarda gerekli düzenlemeler yaparak sağlaması yükümlülüğü vardır. HRO, İstanbul’daki Fener Patrikhanesine din adamı yetiştirmek için kurulmuştur. Okul faaliyette olmadığı ve sadece Türk vatandaşı olan din adamlarının Patrikhanede çalışma koşulu nedeniyle Patrikhane din adamı sıkıntısı çekmektedir. Bu nedenle çeşitli formüllerle Yunanistan’dan din adamı getirme yoluna gitmektedirler. Bu da aramızda yeni bir sorun yaratmaktadır.”³⁹

Görüldüğü gibi Dışişleri Bakanlığı da vermeden alan bir politika yerine kolaycılığı seçerek, kendilerinin dışında popülitelerinin artması çabasıdadır. Yunan Dışişlerinin bugüne kadar dünya siyaset sahnesinde Türkiye lehine olan bir konuya evet dediklerini kim görmüştür? Bu nedenle millî konularda Dışişleri Bakanlığı yetkililerinden tarihi olguları göz önünde bulundurarak daha hassas, karşılıklı menfaat ilişkileri içerisinde bilinçli bir davranış sergilemesi beklenmektedir. Tarih “milletlerin hafızası”dır. Tarih biliminin ortaya koyduğu veriler bir roman veya pehlivan tefrikası değildir! Özellikle devleti yöneten insanlar ve bürokratlar millî bir tarih bilincine sahip olmalıydılar. Alacakları ve bir milletin bütün nesillerini ilgilendirecek olan kararların sağlıklı olabilmesi, tarihteki olayları doğru bir bilinçle değerlendirmelerine bağlıdır. Bu bakımdan HRO’nu yeniden açma girişimleri, Ekümenik Patriklik iddiaları ve faaliyetleri çerçevesinde düşünülmelidir. “Din adamı yetiştirmek” gibi basit ve masumane bir gerekçeyle ortaya çıkılması, Türk kamuoyunu aldatmaya ve tepkileri yumuşatmaya yöneliktir.

57. T.C. Hükûmeti Dönemindeki Girişimler

HRO’nun ÖSMY’ye bağlı olarak yeniden açılması yönünde bir formül bulunarak basında ön plana çıkarıldığı günlerde, 2000 yılı Şubat ayında

³⁹Sabah, 20 Eylül 1997; Tuncer Günay, *Misyonerler ve Fener Rum Patrikhanesi, Haçlıların Ajan-Provokatör Kolları*, Berikan Yayınevi, Ankara, 2002, s. 260.

Cumhuriyet Gazetesinin HRO'na ilişkin olarak hazırladığı bir röportajda Okul sorumlusu Apostolos Danilidis;

*"Burası yatılı ve rubani papaz yetiştirmek amacıyla kurulmuş bir okuldur. Herhangi bir üniversiteye, ÖSYM'ye bağlanma, okulumuzu kuruluş amacından uzaklaştırır. Diğer üniversitelerde olduğu gibi günde iki üç saat çocuklar derslerini görüp okuldan ayrılırlarsa, HRO eski havasından çok şey kaybeder... Bu, okulun kuruluş prosedürüne uymuyor. Burada yalnız Ortodoks İlahiyatı okunuyordu. Şimdi böyle dinler tarihi olursa bütün Gayrimüslimler, Protestanlar, Ermeniler, Katolikler, Süryaniler katılacak ve Ortodoks teolojisi verilmeyecek. O eski kuruluş amacından uzaklaşacak. Böylece istediğimiz şekilde bir eğitim ve öğretim olmayacak"*⁴⁰

diyerek bu tür bir çözümden yana olmadıklarını ortaya koymuşlardır.

Açıklamalardan anlaşılacağı üzere, Fener Rum Patrikhanesi yetkilileri Heybeliada Ruhban Okulu'nun kesinlikle Yüksek Öğretim Kurumu veya herhangi bir üniversiteye bağlanmasını istememektedirler. Buna gerekçe olarak da şu açıklamayı yapmaktadırlar;

*"Çünkü YÖK'e ya da bir üniversiteye bağlanırsa işlevini yerine getiremez. Biz burada 1971'e kadar özel bir öğretim yapıyorduk. Ağrıklı olarak Ortodoks teolojisinin derslerini okutuyorduk. Rum cemaatinin yetiştirmiş olduğu profesörler dersleri Rumca olarak veriyorlardı. Okul yatılıydı. Eğer üniversiteye bağlanırsa dersler Türkçe verilecek. Sonra bu dersleri verecek öğretim üyeleri yok. Burası bir manastır olduğu için buraya kız öğrenciler gelmiyordu. Üniversite veya fakülteye bağlanırsa kızlar da gelecek. Bizim buradaki eğitimin eskiden olduğu gibi olmasını istiyoruz. Kızların gelmesini istemiyoruz. Bu yüzden okulun bir üniversiteye bağlanması imkânsız."*⁴¹

59. T.C. Hükûmeti Dönemindeki Girişimler

Fener Rum Patriği Bartholomeos, AKP Hükûmeti iktidara geldikten sonra kararlılığını artırarak ilk olarak Dışişleri Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Abdullah Gül'e ziyaret talebinde bulunmuş ve bu isteğini 8 Ağustos 2003'te gerçekleştirmiştir. Gül ile yaptığı görüşmeye avukatlarıyla birlikte giden Bartholomeos, gazetecilerin soruları üzerine, isteklerinin arasında Heybeliada Ruhban Okulu'nun yeniden açılmasının da bulunduğunu ifade etmiştir. *"Bizî çok sıcak ve güzel kabul ettiler."* diyen Bartholomeos, sorunları gerek sözle gerekse yazılı olarak arz ettiklerini bildirmiştir. Bartholomeos ayrıca,

*"...Partilerinin ve hükûmetlerinin genel tavır ve genel yaklaşımları hakkında bilgi verdiler ve azınlıkların sorunları açısından yaklaşımlarını izah ettiler. Arz ettiğimiz konular üzerinde gerekenin en kısa zamanda yapılacağını söylediler. Bütün vatandaşların dinleri ve kökleri ne olursa olsun huzur ve mutluluk içinde yaşamalarını istediklerini söylediler ve hükûmetin çalışmalarının da bu istikamette olduğunu tekrarladılar. Çok memnun ve müteşekkîr ayrılıyoruz."*⁴²

şeklinde açıklamada bulunarak bu konuda Abdullah Gül ve partisinin ılımlı yaklaşımından bahsetmiştir.

⁴⁰ Füsün Akay, "Heybeliada Ruhban Okulu", *Cumhuriyet Pazar Dergisi*, 20 Şubat 2000, s. 2-3.

⁴¹ *Milliyet*, 27 Eylül 2003.

⁴² <http://www.milliyet.com/2003/08/08/son/sontur10.html> (Erişim Tarihi: 28.08.2003).

Bu görüşmeden 20 gün sonra 28 Ağustos 2003'te Başbakan Recep Tayyip Erdoğan ile görüşen Bartholomeos, görüşmeden sonra, Erdoğan'ın hukuki ve siyasi sorunları anlayışla karşıladığını ifade etmiştir. Görüşmede Patrik, Heybeliada Ruhban Okulu'nun açılması isteğini de gündeme getirmiştir. Bartolomeos, Erdoğan'ın bu isteğine karşılık olarak, “*Düşüneceğiz, çözümünü bulmaya çalışacağız.*” dediğini, Yunanistan'dan da Türk azınlığa ilişkin adım beklediklerini söylediğini belirtmiştir. Ruhban Okulu açıldığı takdirde okulun müdürlüğünü de üstlenecek olan Daniilidis, “*Bugüne kadar hiçbir siyasi, Ruhban Okulu'nun açılmasıyla ilgili sorunu çözemedi. Sayın Çiller Patriği kabul bile etmedi. Yılmaz okulun açılması karşısında ılımlı davrandı, Ecevit de öyle. Ancak bugüne kadar yaptığımız yazılı isteklerimiz raflarda kaldı. Başbakan Erdoğan, Atina'da bir caminin açılmasını istedi.*”⁴³ şeklinde bir açıklama yaparak Türk Hükümeti'nin bu konudaki ılımlı tutumunu değerlendirmiştir.

Heybeliada Ruhban Okulu'nun açılması konusunda en kesin konuşan kişi Millî Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik olmuştur. Bartholomeos'un Millî Eğitim Bakanı ile yaptığı görüşmelerde ve sonrasında bakanın bu konuda yapmış olduğu açıklamalar okulun açılması yönünde olmuştur. Bartholomeos'un Millî Eğitim Bakanı Çelik'e ilk ziyareti Ekim 2003'te gerçekleşmiştir. Ziyaret amaçlarının Ruhban Okulu'nun açılması ve İstanbul'daki Rum cemaat okullarının sorunlarını dile getirmek olduğunu ifade eden Bartholomeos, “*...ülkemizdeki demokratik düzenin öngördüğü hususlar çerçevesinde azınlıkların eğitiminin daba da kolaylaşacağından eminiz.*” demiştir. Bakan Çelik de, din eğitiminin anayasaya göre devletin gözetim ve denetimi altında yapılabileceğini, bu kuralın bir dine özgü olmadığını İslamiyet, Hristiyanlık, Yahudilik ve diğer inançlar için de geçerli olduğunu, sorunların sürüncemede bırakılmasının kesinlikle doğru olmadığını vurgulayarak,

“Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan herkesi, vatandaşlık görevini yerine getirmek ve yasalara bağlı kalmak kaydıyla biz eşit görüyoruz. Bu vatandaşlarımızla ilgili problemleri çözmek de hükümet olarak, devlet olarak boynumuzun borcudur. Hristiyan İlahiyatıyla ilgili Türkiye'de bir eğitim yapılacaksa buna karşı çıkmamanın bir anlamı olmadığını düşünüyorum. Çünkü ülkemizde İslam İlahiyatı ile ilgili eğitim yapan 24 fakültemiz var. Hristiyan veya başka bir dinin Tanrı bilimiyle ilgili eğitimin özgürce yapılabilmesi Türkiye'nin demokratik yapısının gereğidir”⁴⁴

demiş ve konuyu, Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü ile Talim ve Terbiye Kurulu yetkililerinden oluşacak bir komisyonun inceleyeceğini söylemiştir. Çelik ziyaretten sonra Bartholomeos'u “*Dualarınızı bekliyorum.*” diyerek uğurlamıştır.

Ziyaretten sonra gazetecilerin soruları üzerine, konuya ilişkin görüşlerini açıklayan ve HRO meselesinin 32 yıldır gündemde olduğunu ancak bir türlü çözülemediğini belirten Bakan Çelik, “*Tabii bu, hemen bugün verilebilecek bir karar*

⁴³ “127 yılda 1000 mezun verdi, 32 yıldır kapalı”, <http://www.milliyet.com.tr/2003/09/30/cumartesi/cum03.html> (Erişim Tarihi: 03.03.2013).

⁴⁴ http://haber.superonline.com/haber/haberler/0,1082,103464_3.00./2003/09/27/cumartesi/cum03.html (Anadolu Ajansı) (Erişim Tarihi: 27.09.2003).

değil, uzun süredir sürüncemededir. Ama bundan sonra da sürüncemede kalması, kendilerinin de bizim de arzumuz değil. İncelendikten sonra varılan sonuçları kamuoyuyla paylaşacağız. Ümit ediyorum ki bu araştırmalar kısa sürede biter ve bir son nokta konulur”⁴⁵ demiştir.

Millî Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik Kasım 2003’te Avrupa Konseyi toplantısı için gittiği Atina’da Yunanistan Millî Eğitim ve Diyanet İşleri Bakanı Eftimiu ile görüşmüş ve Türkiye’nin Heybeliada Ruhban Okulu’nun daha fazla kapalı tutulmaması gerektiğine inandığını ve bu konuda siyasi iradenin de bulunduğunu belirtmiştir. Çelik, Lozan Antlaşması’nın azınlıklarla ilgili karşılıklılık esasına değinerek, Yunan Hükûmetinden Batı Trakya Türkleriyle ilgili bir adım atmasını istemiştir. Eftimiu’nun yanıtı ise, “*Ruhban Okulu’nun karşılıklılıkla ilgisi yok. Bu konu AB çerçevesinde halledilmelidir.*”⁴⁶ olmuştur.

31 Ocak 2004’te Özel Fener Rum Lisesi kuruluşunun yıl dönümü etkinliklerine katılan Millî Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik, Heybeliada Ruhban Okulu ile ilgili; “*Orta öğretim düzeyinde bir okulun açılması hâlinde MEB’in denetim ve gözetimi altında olması şartıyla, yükseköğretim kurumu açılacaksa Yüksek Öğretim Kurumlarının denetim ve gözetimi altında olmak şartıyla Heybeliada’daki okulun açılmaması için bir sebep mevcut değildir.*”⁴⁷ şeklinde bir konuşma yaparak bu konudaki düşüncelerini açıklamıştır.

AKP Hükûmeti’nin bu tarz ılımlı yaklaşımı bazı yabancı gazetecileri de şaşırtmıştır. Nitekim “Daily Globe” adlı gazetede ilginç bir yorum yapılmıştır. Yorumda, “*Hükûmetin Okulu yeniden açması için uluslararası bir kampanya yürütülüyor. Komik ama geçen Kasım’da İslamcı kökleri bulunan yeni bir hükûmetin iktidara gelmesi bu konuda yardımcı olabilir. Yeni hükûmet azınlıklardan yana yenilikler gerçekleştirdi...*”⁴⁸ denilmiştir. Bu gazetede de belirtildiği gibi hükûmet Heybeliada Ruhban Okulu’nun açılması konusuna göz kırpmakla birlikte Lozan’da geçen “karşılıklılık” esasına uygun hareket edilmesi yönünde açıklamada bulunmuştur. Bu bağlamda, Atina’da yaptırılacak bir cami karşılığında Fener Rum Patrikhanesinin istediği biçimde Heybeliada Ruhban Okulu’nun yeniden eğitim ve öğretime açılması, Anayasa başta olmak üzere Türk Hukuk Sisteminin çiğnenmesi anlamına gelmektedir.

Avusturya Hükûmeti’nin resmî konuğu olarak 2004 yılında Viyana’ya giden Fener Rum Patriği Bartholomeos, bir hafta süren temasları hakkında Avusturya “Der Standart” Gazetesinde çıkan söyleşisinde gazetecilerin HRO ile ilgili sorularını, “*HRO açılacaktır. Yeni ders yılına yetişmesini umuyorum*” şeklinde

⁴⁵ Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, “MEB Hüseyin Çelik, HRO’nun Açılması”, <http://www.abgs.gov.tr/index.php?n=26792f1> (Erişim Tarihi: 17.04.2008).

⁴⁶ <http://www.milliyet.com.tr/2003/11/11/siyaset/sby07.html> (Erişim Tarihi: 11.11.2003)

⁴⁷ Akşam, 31 Ocak 2004,09:33;

http://www.nethaber.com.tr/haber/baberler/0,1082,111816_3,00.html (Erişim Tarihi: 31.01.2004).

⁴⁸ http://www.boston.com/dailyglobe2/039/nation/istanbul_s_Greeks_stake_new_claim_to_past+sbhtml (Erişim Tarihi: 08.02.2003).

cevaplandırmıştır. Bu arada HRO sorumlusu Apostolos Danilidis de okulun açılmasına ilişkin şunları söylemiştir;

“HRO Ortodoks âlemi için prestiji yüksek bir kurumdur. İsteyen her öğrenci bu okulda okuyamazdı. Eğitim ağır ve zordu. Okula girmek için yazılı ve sözlü mülakatları geçmek gerekiyordu... HRO'nun kapatılmasına Türkiye ve Yunanistan arasında yaşanan gerginlikler neden olmuştur. Rabban Okulu'na yurt dışından öğretmenler ve okumak için öğrenciler gelirdi. Ancak bu 1964'te yasaklandı. Bu karardan önce 130 olan öğrenci sayısı 70'lere düştü. 1971'de okul kapandıktan sonra eğitime Özel Rum Lisesi olarak devam edildi. Ancak 1950'lerde 150 bin olan Rum nüfusu iki binlere düştü. Okul öğrenci bulmakta zorlandı. 1985'te beş öğrencisini mezun ettikten sonra eğitime tamamen son verildi... Gerekli izinler çıkarsa bu yıl eğitime başlarız. Ufak tefek tadilatlar gerekiyor. İlk yıl 20-25 öğrenci ile başlamayı düşünüyoruz. Ancak yurt dışından hoca ve öğrenci almamız şart. Çünkü Türkiye'dekiler yeterli olmaz. Buradaki rahiplerin ders verecek kapasitede olduklarını tahmin etmiyorum. Şu anda okulda 15 personel ile dört rahip bulunuyor... Burası yatılı bir okuldu, manastır statüsü uygulanıyordu. Kadınlar eğitim alamıyordu. Fener Rum Patrikhanesine bağlı olarak hem Türkiye'deki kiliselere hem de dünyanın dört bir yanındaki Ortodoks âlemine din adamı yetiştiriyordu. 127 yılda bu okuldan Türkiye'ye ne zarar geldi. Makarios burada yetiştirdi deniyor. Yalan! İşte arşivler. Kasıtlı olarak bu haberler yayıldı. Bugüne kadar bini aşkın mezun veren bir eğitim yeri burası. Buradan mezun olup avukat, doktor, mimar olanlarımız var. Bu insanlar Türkiye'nin aleyhine çalışıyorsa hangisinin Türkiye'ye girişi yasak? Atatürk 'hayatta en hakiki mürşit ilimdir' diyor ancak bir ilim yuvası 33 yıldır kapalı tutuluyor.”⁴⁹

HRO'nun açılmasının Türkiye'nin AB'den gün almasının önünde ciddi bir engel olduğuna inananlar ve çeşitli gazetelerin en gözde muhabirlerini okula göndererek yaptıkları söyleşilerle; okulun 33 yıl neden kapalı tutulduğunun derinlemesine incelenmesi yapılmadan, Türkiye'nin hukuki yapısının buna izin verip vermediğine dikkat edilmeden adeta Rumların masum isteklerinin yerine getirilmesi yönünde Türk Hükümetlerinin suçlanması, HRO konusunu gündemde tutmaya yönelik çalışmalardır.

HRO'nu açma olmasa bile unutturmama yönündeki faaliyetlerden biri de 2004 yılı Temmuz ayında Yunanistan'dan, Batı-Doğu Trakya Belediyeler Ağı ve Yunanistan Belediyeler Birliği organizatörlüğü ile Patrikhanenin himayesinde HRO'nda düzenlenen etkinliktir. Etkinliğe Yunanistan'dan iki otobüsle 110 kişi katılırken, programı 50'ye yakın gazeteci takip etmiştir. İstanbul Rumları ile birlikte toplam 300 kişinin toplantıya iştirak ettiği tahmin edilmektedir. İkinci ayiniyle başlayan etkinlik, Metropolitlerin ve Yunan akademisyenlerin kısa konuşmalarıyla devam etmiş, boğaz turu ile sona ermiştir. Programda Yunanistan'dan gelen yerel yöneticiler ve akademisyenler okulun açılmasının kendileri için önemli olduğunu, bunun Türk-Yunan ilişkilerine olumlu yansımalarının olacağını bildirerek, Patriğe bağlılıklarını sunmuşlardır. Programın kapanış konuşmasında ise gezinin kendilerine moral verdiğini söyleyen, organizatörlere ve misafirlere teşekkür eden Patrik Bartholomeos;

⁴⁹ Tahir Tamer Kumkale, “Önce Vatan”, 24 Haziran 2004; <http://www.kumkale.net/Kumkale/ttk> (Erişim Tarihi:17.04.2008).

Ruhban Okulu'nun kendileri için önemli olduğunu vurgulayarak, "HRO açıldığı gün bayram yapacağız" demiştir.⁵⁰

"Ortadoğu"nun 2005 yılı Haziran ayı nüshasındaki haberine göre; "AKP Hükûmeti HRO'nu açmak için kolları sıvadı. MGK'da görüşülen ve Millî Güvenlik Siyaset Belgesinde tehdit unsuru olmaktan çıkarılan HRO'nun açılması için Bakanlar Kurulundan karar çıkarılması beklenmektedir." Habere göre;

*"Vakıf bünyesinde ve MEB denetiminde faaliyete geçmesi öngörülen okulun açılışına ilişkin özel bir karar alınacaktır. Türkiye ile Yunanistan arasında karşılıklılık ilkesi gözetilerek alınacak karar gereğince, Yunanistan'a 'Gümülline Celal Bayar Lisesi'ndeki Türk öğretmen sayısını artırım' şartı sunulacak. Hükûmet bu koşullar çerçevesinde yapılacak görüşmeler ışığında HRO'na ilişkin takvim çalışmalarını AB bürokrasisi ile birlikte yürütmeye çalışıyor."*⁵¹

denilmektedir.

Sofya'da 2006 yılı geleneksel NATO toplantısına katılan dönemin Dışişleri Bakanı Abdullah Gül, görüştüğü Yunanlı meslektaşı Bakoyanni'nin, Heybeliada Ruhban Okulu'nun açılması talebine olumsuz yanıt vermiştir. Gül, "Ruhban Okulu'nun din eğitimi vermesi T.C. Anayasası'na ve laiklik ilkesine aykırı" demiştir. Görüşmede Bakoyanni ise, "Türkiye'nin AB müzakereleri sürecinde dinî özgürlüklerle ilgili daha ileri adımlar atması gerektiğini, bu çerçevede Heybeliada Ruhban Okulu'nun da açılmasının önemine"⁵² değinmiştir.

2006 yılı Haziran ayında, tüm Ermeniler Katolikosu Karekin II, Türkiye Ermenileri Patriği Mesrob ve Fener Rum Patriği Bartholomeos HRO'nu ziyaret ederek okulda basına kapalı bir görüşme yapmışlar, birlikte yedikleri öğle yemeğinin ardından ellerinde begonvillerle bahçede gazetecilere poz vermişlerdir. Ruhani liderlerin okulu ziyaretlerini 65 kişilik bir grup protesto etmiştir.⁵³ Bu ve bunun gibi faaliyetler görünüşte işin ciddiyetini kavrayacak kadar olayları yakından takip edemeyen insanlar için zararsız gibi görünebilir, ama işin aslına bakıldığında; HRO'nun daima gündemde kalmasını sağlayıcı, Patrikhanenin ve ona destek verenlerin bu işin peşini bırakmayacakları konusundaki mesajları vermesi açısından önem arz etmektedir.

Gerek Patrik Bartholomeos'un gerekse diğer ruhanilerin Patrikhane'nin ekümenikliğinin kabul ettirilmesi ve HRO'nun açılması yönündeki görev ve yetkilerini aşan faaliyetlerinin, vatandaşı oldukları T.C. Devleti'nin politikalarına aykırı olduğu, herhangi bir işlem yapılmaması durumunda teamül oluşturacağından önleyici tedbirlerin geliştirilmesi gerekmektedir.

60. T.C. Hükûmeti Dönemindeki Girişimler

Türkiye ile ABD arasındaki ilişkileri güçlendirmek amacıyla 18 Eylül 2007 tarihinde İstanbul'a gelen ABD Dışişleri Bakanlığının siyasi işlerden sorumlu

⁵⁰Zaman, 12 Temmuz 2004.

⁵¹Ortadoğu, 19 Haziran 2005; Birgün, 18 Haziran 2005.

⁵²Hürriyet, 2 Mayıs 2006.

⁵³Hürriyet, 23 Haziran 2006.

müşterisi Nicholas Burns, Türkiye temasları çerçevesinde Fener Rum Patrikhanesini de ziyaret etmiştir. Patrikhaneye, ABD İstanbul Başkonsolosu Sharon Anderholm Wiener ile birlikte gelen Burns, Patrik Bartholomeos'un ABD'nin dostu olduğunu ve ABD'de kendisine çok saygı duyulduğunu kaydetmiş ve Bartholomeos'u "Barış ve Çevre Şampiyonu" olarak nitelendirmiştir. Patrik ile görüşmelerini basına kapalı yapan Burns, bir gazetecinin sorusu üzerine yaptığı açıklamada; "Rubban Okulu'nun yeniden açılmasını uzun zamandır destekliyoruz. Ama bu, Türk Hükûmeti ile Patrikhane arasında özel olarak görüşülecek ve sonuçlandırılacak bir meseledir"⁵⁴ demiştir. Bu demeci, Patrikhane konusunda Amerika'nın politikası değişmemiştir gibi yorumlayabilmekle beraber, bu konuda şimdiye kadar sürdürdükleri aktif politikada sanki bir yumuşama olmuş gibi bir izlenim de almak mümkündür. Rubban Okulu'nun açılışını desteklemekle beraber, bunun Patrikhane ile Türk Hükûmeti arasındaki bir mesele olduğunu da ifade ederek, Türk Hükûmeti'nin Patrikhane ile müzakere etmesi gerektiği vurgulanmıştır. Hâlbuki Patrikhane, T.C. Yasalarına tâbi bir Türk kurumudur ve yasaların belirlediği esaslara uymak zorundadır. Bu konuda bir pazarlık yapılmasının söz konusu olmayacağı, hukuk devleti karakterinden kaynaklanmaktadır.⁵⁵

61. T.C. Hükûmeti Dönemindeki Girişimler

Patriklikte 20. Yılıni tamamlayan Bartholomeos, kendisi ile yapılan röportajda yine HRO'nun açılmasını gündeme getirerek;

"Geçmişte çok büyük haksızlıklar yapıldı cemaatimize. Askıda kalan en önemli konu ise Rubban Okulu'nun açılması. Çünkü Patrikhanemiz dünyadaki Ortodoks âleminin birinci makamı. Bir hiyerarşimiz var; İstanbul, İskenderiye, Şam, Kudüs, Moskova, Sırbistan... Buna rağmen İstanbul Rum Patrikhanesi kendi elemanlarını yetiştirmiyor. Okul 1844'de kuruldu, Osmanlı döneminde faaliyetlerine müsaade edildi; Atatürk, İnönü, Menderes okulu kapatmadı. Ama 1971'de kapatıldı. Her şeye rağmen umutlarımı yitirmiyorum. Rubban Okulu'nun açılması, Türk-Yunan ilişkilerini ilgilendiren bir konu değil. Bu bir din özgürlüğü konusu. Bazen Başbakan Atina'daki camiden bahsediyor ve Rubban Okulu'yla bağlantı kuruyor. Bizim mesuliyetimiz yok bu konuda; ben camiden yanayım. Ama Rubban Okulu'nun açılması için böyle bir şart haksızlık... Ümit ediyoruz ki, yeni anayasamızda da bütün vatandaşlar arasındaki eşitlik kavramı iyice yerleşecek, sözde değil özde eşitlik yaşama geçecek. Eşit ve din özgürlüğü istiyoruz özdetle. Biz Rumuz ve Türk vatandaşlarıyız. Memleketimiz burası. Bizim ne yabancı ne de düşman görünümler. Bütün bunlar teferruatlı işlensin anayasada"⁵⁶

demiştir.

Çok gerilere gitmeye gerek yok. Günümüz Türk aydınlarının, "artık bu tür düşünceler mi kaldı?" dediği ve Yunanistan'ın büyük bir ekonomik krizle uğraştığı bir dönemde bile, gözünü Türkiye'den ayırmadığının bir göstergesi olarak: her ne kadar Bartholomeos kabul etmese de, Rumların ve Yunanlıların

⁵⁴ www.cmturk.com (Erişim Tarihi: 17.10.2007).

⁵⁵ Yalçın, *Atatürk Türkiye'sinde Ekümenik Ortodoks Patrikhanesi ve Bizans Projesi*, s. 387.

⁵⁶ Okan Konuralp, "Patriklikteki 20. Yılında I. Bartolomeos", *Hürriyet*, 23 Ekim 2011.

gözünde Patrikhane ve HRO, “Yeni Bizans Projesi” için birer araçtır. Türkiye’de 1991–1998 yıllarında Askerî Ataşelik yapan ve 2011’de önlendiği ileri sürülen askerî darbe iddialarında adı geçen eski Yunan Kara Kuvvetleri Komutanı Emekli General Fragulis Frangos’un yazdığı “Hangi Türkiye? Hangi Türkler?” adındaki kitapta; “*Hristiyan kökenli halkların hâlâ Anadolu’da yaşadığı ve Yeni Bizans’ı kurmak için Ortodoks âleminden gelecek ışıği beledikleri*”⁵⁷ anlatılmaktadır.

Heybeliada Ruhban Okulu Yeniden Açılabilir mi?

Özel üniversitelerde görülen terör, 12 Mart muhtırası gibi bazı dönemsel nedenlerle Heybeliada Ruhban Okulu da “Özel Yüksek Okulları kapatan kanun”un yürürlüğe girmesi ile 1971 yılında kapanmıştır. Daha sonra “devlet denetiminde olma” şartıyla açılmalarına rağmen Patrikhane bu şartı kabule yanaşmadığı için okul açılmamıştır. Rum Cemaati, her şeye rağmen okulun yeniden açılacağından ümitlidir. Özellikle Patrik Bartholomeos Vatikan ziyareti dönüşünde Türkiye’nin AB üyeliği yolunda gerçekleştirdiği olumlu adımları sayarken, “*Türkiye, özellikle mevcut hükümet döneminde attığı adımlarla yasal düzenlemelerini Avrupa’ya uyumlu hale getirme konusunda kararlı olduğunu gösterdi. Kürt milletvekillerinin serbest bırakılması, Heybeliada’daki okulumuzun yeniden açılmasına izin verilmesi, idam cezasının kaldırılması, Kürtçe ve diğer azınlık dilleriyle televizyon yayınlarına başlanması gibi somut adımlar atıldı*”⁵⁸ diyerek Heybeliada Ruhban Okulu’nun da yeniden açılması konusundan umutlu olduğunu göstermiştir. Türk yetkililer ise konuya daha temkinli yaklaşmaktadır.

Batının ve özellikle de AB ve ABD’nin Ruhban Okulu’nun açılmasında bu kadar ısrarcı olmalarını, Türk Ortodoks Patrikhanesi Basın Sözcüsü Sevgi Erenerol şöyle açıklamaktadır. “*..Yunanistan’da bir papaz okulu var, isteseler orada öğrenci yetiştirip getirebilirler. Ama amaç papaz yetiştirmek değil*”⁵⁹ diyerek, işin temelinde ekümeniklik statüsünün yattığına işaret etmektedir. Ruhban Okulu açılınca, din eğitimini devletten bağımsız bir kurum üstlenmiş olacak. Burada yetiştirilen din adamları Anadolu’ya ve bütün Ortodoks âlemine gönderilecek. Ortodoks ülkelerdeki kiliseler Fener Patrikhanesinin denetimindeki din adamlarınca yönetilecek. Böylece Fener Patrikhanesi, Cihan Patriği iddiasının uygulamasında çok önemli bir örgütsel ağıta kavuşmuş olacak ve fiilen bütün Ortodoks âleminin başı olacaktır.

Patrikhane, Ruhban Okulu’nun şu şartlarda açılmasını istemektedir:

—Okul, sadece Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan öğrenci değil, dünyanın her tarafından öğrenci alabilmeli,

—T.C. Devleti’nin bu okul üzerinde hiçbir şekilde denetim hakkı olmamalı,

⁵⁷ Yorgo Kırbağı, “Darbeci Yunan’dan Bir Tuhaf Kitap”, *Hürriyet*, 07.10.2012.

⁵⁸ Haşim Söylemez, “Heybeliada İlerleme Raporuna Yetiştirilecek”, *Cihan Haber*, Eylül/Ekim 2004, Sayı:6, İstanbul, s.18.

⁵⁹ Akşam, “ATO ve Türk Ortodoks Kilisesinin Tespitleri”, 22 Aralık 2004.

—Patrik ve kendine bağlı metropolitlerde, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olma şartı kaldırılmalıdır.

Patrik ABD gezisi sırasında “Los Angeles Times”e verdiği demeçte “*Heybeliada Ruhban Okulunun açılmasının, Patrikliğin geleceği açısından vazgeçilmezliği*”⁶⁰ üzerine basa basa vurgulaması, konunun sadece basit bir eğitim faaliyeti olmadığını kanıtlar.

Lozan Antlaşması’ndaki statüsü, sadece Rum azınlığın dinî kurumu olarak belirlenmiş olmasına ve siyasi her hangi bir faaliyette bulunduğu sınır dışı edileceği ilgili devletlerin temsilcilerince de kabul edilmiş olan bu kurum, Türkiye Cumhuriyeti’nin Tapu Senedi durumunda olan bu antlaşmayı her fırsatta ihlâl etmektedir. Ruhban Okulu açma girişimlerinin İstanbul’da bulunan 1500–2000 Rum azınlığın gerçek ihtiyaçlarını karşılamaktan ziyade, Helen ve Ortodoks emellerini simgeleyen siyasi bir talep niteliğinde olduğu değerlendirilmektedir. Patrikhanenin niyeti kendisine bağlı, devlet denetiminde olmayan “Uluslararası Patrikhane Özel Yüksek Okulu” kurmaktır. Böylelikle eskiden olduğu gibi, Türkiye aleyhtarî din adamları yetiştirerek, ekümenikliğini sağlamak, İstanbul’u kültür ve Turizm merkezi adı altında Vatikanvari bağımsız bir dinî şehir devlet statüsüne kavuşturmak. Heybeliada Ruhban Okulu Teoloji Bölümünün kapatılmasının ve tekrar açılmamasının hukuki dayanaklarını şu şekilde sıralamak mümkündür;⁶¹

a) Heybeliada Ruhban Okulu’nun 1971 yılında kapatılmasının tamamen kanunlar çerçevesinde yapıldığı ve okulun kapanmasının sadece Heybeliada Ruhban Okulu için değil, tüm özel yüksekokullara yönelik olması,

b) Lozan Antlaşmasının azınlıklara bir üstünlük ve imtiyaz değil, Müslüman Türk halkla eşit muamele görme hakkı tanınması ve bu durumun Anayasanın 12. maddesindeki eşitlik prensibine uygun olması,

c) Tevhid-i Tedrisat Kanununun (403 sayılı kanun) Türkiye’de dinî eğitimi cemaatlerden ve özel kişilerden alıp, devlet görevi olarak Millî Eğitim Bakanlığına vermesi,

d) 625 sayılı kanununun 3. maddesinde özel şahıs ve tüzel kişilere dinî eğitim ve öğretim yapan özel öğretim kurumu açma yetkisinin verilmemesi, ayrıca Mekâtib-i Hususi Talimatnâmesi’nde de aynı hükmün bulunması,

e) Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 2. maddesinde Türkiye Cumhuriyeti’nin laik bir devlet olarak nitelenmiş bulunması ve bunun gereği olarak dinî öğretim yapan okul açmanın ve yönetmenin yasak olması,

f) 625 sayılı kanununun 1. maddesine göre özel öğretim kurumu açılabilmesi için; T.C. uyruklu gerçek kişi, özel hukuk kişisi veya özel hukuk hükümlerine göre yönetilen tüzel kişiler olması gerekir. Patrikhane ve Sen Sinod Meclisi ne vakıftır ne dernek ne de bir tüzel kişi. Bu bakımdan özel okul açma ve işletme yetkileri yoktur.

⁶⁰ M. Çelik, *Siyasal Sistem Açısından Bizans İmparatorluğunda Din-Derlet İlişkileri*, s.25.

⁶¹ Özyılmaz, *Heybeliada Ruhban Okulu*, s. 133–134.

g) 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanununun 3. maddesinin 3. paragrafı ile 28, 40 ve 41. maddelerinin kesin hükümler taşıması; “Askerî okullar, dinî eğitim ve öğretim yapan özel öğretim kurumları ile emniyet teşkilatına bağlı okulların aynı veya benzeri özel öğretim kurumu açılmaz” hükmünün mevcut olması,

h) Aynı kanununun 28. maddesine göre bir özel okula alınabilecek yabancı uyruklu öğrenci sayısının, okulda okuyan T.C. vatandaşı öğrencilerin % 20’sini aşmamak kaydıyla MEB tarafından tayin olunacağı hükmünün bulunması,

i) Anayasa’nın 24. maddesinde “Din ve Ahlâk eğitim öğretimi devletin gözetim ve denetimi altında yapılır” hükmünün bulunması,

j) Türk Millî Eğitimi’nin genel amaç ve ilkelerinin, 1973 Millî Eğitim Temel Kanunu ve 1981 Yüksek Öğretim Kanunu ile belirlenmiş olması, hangi derece ve türde olursa olsun okul programının bu genel amaç ve temel ilkelere uygun olarak geliştirilmesinin zorunlu olması,

k) Anayasa’nın 130. maddesindeki “kanunda gösterilen usul ve esaslara göre kazanç amacına yönelik olmamak şartı ile vakıflar tarafından devletin gözetim ve denetimine tabi yükseköğretim kurumları kurulabilir” hükmüne göre, Patrikhane bir vakıf hüviyetinde olmadığı için Patrikhaneye bağlı bir özel yükseköğretim kurumu da açılmasının mümkün olmaması,

l) Lozan Antlaşması’nda ve öteki uluslararası sözleşmelerde azınlıklar için imtiyazlar değil, vatandaşlarla eşit haklar tanınmıştır. Ayrıca HRO gibi azınlık okulları, dışardan getirilecek öğrenciler için değil Türkiye’de kalan azınlık Gayrimüslim vatandaşların çocuklarına öğrenim imkânı sağlamak içindir. Din görevlilerinin özel okullarda değil devlet okullarında yetiştirilmesi Anayasa, Anayasa Mahkemesi Kararı, Yüksek Öğretim Kurumları Kanunu ve Millî Eğitim Temel Kanunu ile düzenlenmiş devlet politikasıdır. Bu nedenle Müslüman tebaaya tanınmayan bir hakkın Gayrimüslim tebaaya tanınmasının söz konusu olmaması.

Bu husus hiçbir uluslararası antlaşmayla çelişmez ve her devlette bu şekilde uygulanır. T.C. Devleti de muhatap olduğu milletlerarası antlaşmaları karşılıklılık ilkesi çerçevesinde özenle uygulamaktadır. Lozan Antlaşması’nın 40. Maddesi’nin, Rum Patrikhanesi’ne bir kurum niteliği kazandırdığını ve bu nedenle uluslararası hukuk güvencesi altında olduğunu iddia ederek, Patrikhanenin AİHM’ne başvurma hakkının olduğunu savunanlar şu hususu çok iyi bilmelidirler; Osmanlı döneminde ve akabinde Millî Mücadele yıllarında devlet aleyhine faaliyetlerde bulunmakta hiç tereddüt etmeyen Patrikhanenin; HRO’nun açılması konusunda eğer elinde kendisini uluslararası arenada T.C.ye karşı haklı çıkaracak bir güvencesi ve kozu olsaydı, şimdiye kadar kullanmayacağını düşünmek saflık derecesinde iyi niyet sahibi olmak gibidir.

m) Bütün bu hukuki gerekçelere ilâve olarak; Türk Millî Eğitimi’nin temel ilkesi, Türk gencini herhangi bir kişi ya da dogmatik gücün etkisinde kalmadan özgür düşünceli insan olarak yetiştirmektir. Bir başka deyişle eğitim sürecinin merkezinde özgür düşünce olacaktır. Patrikhane yönetim ve denetimi altında, Patrik özel ikametgâhı içinde manastır yaşamında, Patriğin yatılı özel manastır

konuklarının mahremiyeti içinde bir uluslararası dinî yükseköğretim örneği dünyada yoktur.

Bu durumu Patriğin bilmesine rağmen ısrar etmesi manidardır. Patrik, her yurtdışı seyahatinde bu meseleyi gündeme getirerek Türkiye'yi dışarıya şikâyet etmektedir. Türkiye'ye gelen yabancı devlet adamlarına konuyu açmakta ve Türkiye'ye baskı oluşturulmasını talep etmektedir. Başta Yunanistan olmak üzere tüm AB ve ABD devlet adamları devamlı Türkiye ile ilgili görüşmelerde bu okul meselesini gündeme getirmektedir. Ruhban Okulu'nun idari ve hukuki olarak yeniden açılabilmesi için İlahiyat Fakültesi'ne veya kişi kararının rol oynadığı bir vakıf üniversitesine değil, İlahiyat Fakültesi olan bir devlet üniversitesine bağlanması gerekmektedir. Aksi durumda, yani Patrikhane'ye bağlı özerk bir Ruhban Okulu'nun açılması durumunda, vatandaşlar arasında eşitlik bozulacaktır. Bununla birlikte, T.C. Devletinde yükseköğretim kuruluş koşullarını belirleyen Anayasa'nın 130-132. maddeleri, Ruhban Okulu'nun yükseköğretim statüsünde yapılmasını engellemektedir.⁶² Anayasanın 130. maddesi, bilimsel özerkliğe sahip üniversitelerin devlet tarafından kanunlarla kurulmasını emretmektedir. Dinî özerkliğe sahip bir okulun kurulması, ancak bu maddenin değiştirilmesi ile mümkündür. 132. madde ise, “sadece Türk Silahlı Kuvvetleri ve Emniyet Teşkilatına bağlı özel yükseköğretim kurumları açılabilir” demektir.

Heybeliada Ruhban Okulu'nun yeniden açılışı ile ilgili olarak, karar alıcıların göz önünde bulundurması gereken üç argüman bulunmaktadır:

1. Patrikhane'nin T.C. yasalarına göre okul, vakıf ve dernek gibi kuruluşlar kurmak, yönetmek haklarından yararlanması mümkün değildir.

2. Çok kültürlülük ve azınlık hakları dışarıdan dayatma ile verilirse çifte standartlık yaratır. Azınlık hakları çoğunluğun haklarından fazla hak sahibi olmak değil, çoğunlukla aynı haklara sahip olmak demektir.

3. İç hukukun dış baskılarla etkisizleştirilmesi, karşı tarafa mücadele meşruiyeti kazandırır.

2012 Aralık ayının sonunda, TBMM'ne gönderilen bir tasarı ile üniversitelerde yeni bir açılım sağlanmak istenmektedir. Yüksek Öğretim Kurumları ve Teşkilat Kanunu'nda değişiklik öngören bu tasarı ile Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi kurulması ve üniversitede İslam Araştırmaları Enstitüsü'nün yanı sıra bir de “Dinî İlimler Fakültesi” açılması öngörülmektedir. Bu fakültede farklı dinlerle ilgili kürsüler kurulması ve Türk vatandaşı Hıristiyanların bu okuldan faydalanması öngörülmekte ve bu üniversiteye 60 profesör, 75 doçent, 100 de yardımcı doçent olmak üzere 520 kişilik kadro ihdas edilmesi düşünülmektedir.⁶³

⁶² Göknur Calan, “Fener Patrikhanesi Vatikan Olma Yolunda”, *Nokta*, Sayı:37, 4–10 Eylül 1994, s. 27.

⁶³ Bojidar Cıpoç, “Rum Patrikhanesi'nin Ruhban Okulu Dezenformasyonu”, 31.01.2013, http://www.21yyte.org/tr/yazi/6870-Rum_Patrikhanesinin_Ruhban_Okulu_Dezenformasyonu.html (Erişim Tarihi: 25.02.2013).

Böylelikle, bir tek cemaate hizmet verecek bir okul yerine, Türkiye'deki bütün azınlıklara hitap edecek böyle bir bölümün faaliyete geçmesi ile T.C. vatandaşları arasındaki eşitlik ilkesi açısından denge bozulmamış olacaktır.⁶⁴ Zaten Rum Patrikhanesi'nin dışındaki tüm Hristiyan cemaatler bu çözüm önerisinde mutabık kalmaktadırlar. Her bir din ve mezhebe yönelik olarak, örneğin "Ermeni Dini ve Kültürü", "Süryani Dini ve Kültürü" gibi adlandırılabilir çeşitli bölümler açılabilir. Müfredatın hazırlanmasında laiklik ilkesi göz önünde bulundurularak teorik bilgilerin verilmesi, uygulamanın da kiliselerde gerçekleştirilmesi söz konusu olabilir. İhtiyaç duyulan Ortodoks dini Öğretim görevlisi de yurt dışından getirilebilir. Daha üst seviyedeki teoloji eğitimi için de öğrencinin yurt dışındaki okullara gönderilmesi yolları açıktır.

Bulgar Ortodoks Kiliseleri Vakfı üyelerinden Bojidar Chipof HRO'nun açılması konusunda;

*"Rum Patrikhanesi'nin Heybeliada Ruhban Okulu'nun 'Megali İdea'yı desteklemek için ve hiçbir şekilde yüksek eğitim ile ilgili yasa ve mevzuatlara uymamak koşuluyla açılmasına yönelik ısrarı ve Türkiye'ye yaptığı/yaptırduğu baskılar; istediği dini değil de siyasi bir emel olduğunu aşikâr ortaya koyuyor. Bu inadın bir başka açısı da var... 1500 kişilik Rum Cemaati'nin – ki sadece İstanbul'da yüz kadar rütbeli, rütbesiz papaz var-karşısında 70 bin dolayındaki Ermeni Cemaati'nin dini eğitim ihtiyaçlarını sağlayabilecek bir projeye olumlu bakmasının, istişareye açık olmasının önünü kesmektedir. Patrikhane'nin entelektüel ve akademik çevreler ile medyada çok iyi bir şekilde sürdürdüğü dezenformasyon neticesinde Ermeni ve diğer gayrimüslim vatandaşların konuya kuşku ile yaklaşmaları sağlanmakta ve bu cemaatlere hizmet edilmesinin önü de bu suretle kesilmektedir"*⁶⁵

diyerek görüşlerini paylaşmaktadır.

HRO'nun ne maksatla açılmak istendiğini anlamak için, okulun geçmişte nasıl bir rol üstlendiğini, bu okuldan kimlerin mezun olduğunu ve neler yaptıklarını bilmek gerek. Yunanistan'ın Anadolu'yu işgal ederken Patrikhane ve HRO birer örgüt merkezi gibi kullanılmış, dönemin Patrik Vekili Doroteos Mamelis, Trabzon Metropolit Hrisantos, Samsun Metropolit Germanos, İzmir Metropolit Hrisostomos, Edirne Metropolit Palikaryos adeta bu örgütlerin liderleri gibi çalışmışlardır. Patrik Meletios, işgal döneminde Patrikhane'yi bir Yunan karargâhı gibi kullanmış, Patrikhane'nin talebi üzerine Venizelos tarafından 130 kadar subay ve çete reisi Samsun'a gönderilerek Karadeniz sahillerinde Pontus devleti kurma girişimleri başlatılmıştır. Patrikhane bu amaçla Trabzon, Samsun, Amasya, Yozgat, Sivas, Tokat, Gümüşhane, Çorum, Kastamonu metropolit ve papazları ile müşterek çalışıyor, onları para ve malzeme yönünden destekliyordu.⁶⁶ Buralarda görev yapan metropolit ve papazların büyük bir bölümü HRO'dan mezun olmuşlardı. Zaten 1971 yılında okulun bir Türk Üniversitesine bağlanmasına karşı çıkılarak kapatılmasının gerçek sebebi de işte, okulun görünmeyen bu faaliyetleri ve bu fonksiyonudur. Bugün çok net bir şekilde biliyoruz ki, Fener Rum Patrikhanesi Türk-Yunan

⁶⁴ Yalçın, *Son Haç Kalesi: Heybeliada*, s. 130.

⁶⁵ Bojidar Cipof, "Rum Patrikhanesi'nin Ruhban Okulu Dezenformasyonu", 31.01.2013.

⁶⁶ Bekir Berk, *Patrikhane ve Kıbrıs*, İstanbul, 1962, s. 12.

ilişkileri ve büyük devletlerin özellikle Balkan politikaları ve bölgedeki nüfuz mücadeleleri çerçevesinde bir ileri karakol gibi kullanılmış ve kullanılmaktadır. Yunanistan tarafından organize edilen çalışmalar içinde bazen Rusya, bazen İngiltere ve bazen de Amerika yer almaktadır. Dünyanın geldiği bugünkü denge noktasında, ABD ve Yunanistan tarafından Patrikhaneye 1950–1960 sürecinde verilen ve Türkiye'nin karşısına Başpiskopos Makarios'u çıkararak role benzer bir görev verilmiş gibi gözüküyor. Yunanlılarda milliyetçiliğin rehber ve bekçileri yüzyıllar boyunca papazlar olmuşlardır. Kilise, halka karşı milliyetçilik bayrağını taşıyan bir merkezdir. HRO, onlar için bu sebeple önemlidir ve mutlaka açılması gerekir.

Bugün, Türkiye'yi dışarıdan sağladığı destekle Heybeliada Ruhban Okulu'na ilişkin talepleri doğrultusunda sıkıştırılmaya çalışan Patrikhane'nin argümanı ortadadır. Kilisede Patrikten sonra bir çeşit yönetim kurulu statüsünde 12 kişilik “Sen Sinod Meclisi” bulunmaktadır. Bu meclis üyelerinin de Türk vatandaşı olması gerekmektedir. Bartholomeos kanunları kâle almayarak din adamlarının çoğunun hasta ve yaşlı olmasını gerekçe göstererek “Sen Sinod”da boşalan altı Türk vatandaşı üyenin yerine ilk defa Türk vatandaşı olmayan altı yabancı metropolit tayin etti. Patrikhane, aynı gerekçelerle Türkiye'yi, Patriğin T.C. vatandaşı olma zorunluluğunun kaldırılması ya da Ruhban Okulu'nun açılarak din adamı yetiştirme imkânının sağlanmasını tercih etmek durumunda bırakmaya çalışmaktadır. Patrik de bu “Sen Sinod” içerisinde bulunan metropolitler arasından seçildiğine göre, Bartholomeos'tan sonra Türk vatandaşı olmayan bir Patriğin seçilme ihtimali de kaygı yaratmaktadır. Patrikhane, “Ekümeniklik” iddiaları ile örtüşen bir biçimde aslında her iki sonucu da elde etmeye uğraşmaktadır. Bu talepler, her halükârda Yunan asıllı ancak T.C. vatandaşı olmayacak ruhbanlara ve bunların doğuracağı sonu gelmez sorunlara neden olacak mahiyettedir. Ayrıca, Ruhban Okulu'nu kilise değil Sen Sinod Meclisi yönetmektedir. Sen Sinod meclisinde bulunan bu altı yabancı üyelerden birinin Sen Sinod'un başına getirilmesi ve Ruhban Okulu'nun da müdürü olması muhtemeldir.

Ruhban yetiştirememesi sorunu, Heybeliada Ruhban Okulu üzerinden tartışmakla beraber, Türkiye'nin tüm Gayrimüslimlerinin sorunudur. Örneğin Ermenilerin Ruhban Okulu “Tbrevank”, 1453'te faaliyet göstermeye başlamış ancak 1968'de kapatılmıştır. Süryanilerin hiçbir zaman resmî bir okulları olmamıştır. Katolikler ise bu sorunu çok uzun zamandır, ruhban adaylarını yurtdışındaki üniversitelere göndererek çözmektedirler. Yahudi cemaatinin ise bilinen bir talebi yoktur. Hal böyle olunca, Fener Rum Patrikhanesi de yetiştirmek istediği öğrencileri kendi kontrolündeki Selanik ve Connecticut'ta (ABD) bulunan ruhban okullarına göndermesi mümkündür. Kaldı ki, öğretmenlerinin ve öğrencilerinin çoğu Yunanistan vatandaşı olduktan sonra Türkiye açısından, dünya Ortodoks rahiplerinin nerede yetiştiği de fark etmeyecektir.⁶⁷

⁶⁷ TUSAM Ulusal Güvenlik Strateji Araştırmaları Merkezi, “Heybeliada Ruhban Okulu”, <http://www.tusam.net/makale> (Erişim Tarihi: 09.11.2007).

Bir hukuk devleti olduğu hususunda kimsenin şüphesinin olmadığı T.C. Devleti'nde, Anayasanın bu maddeleri çerçevesinde, Patrikhanenin kendi gözetim ve denetiminde olmasını istediği Heybeliada Ruhban Okulu'nun bu şartlar altında yeniden açılması mümkün görülmemektedir. Bağımsız, uluslararası nitelikte Patrikhane Yüksek Ruhban Okulu kurmak imkânsızdır. Çünkü Patrikhane T.C. Devleti için uluslararası boyutta değil, İstanbul'daki Rum azınlığın dinî ihtiyaçlarını karşılayan bir Türk kurumudur.

Sonuç

Osmanlı İmparatorluğu'nun tarih sahnesinde yerini aldığı altı asrı aşan süreçte, İmparatorluğu yönetenler, hiçbir kültürü ve dini baskı altına almamayı gelenek haline getirmiş, ülkelerini tüm kavim ve toplumlar için tam bir huzur ve özgürlük ortamı yapmışlardır. Bu husus özellikle Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u ve Bosna-Hersek'i aldığı zamanlarda, buraların halkının kendi kültürünü ve dinini serbestçe devam ettirmeleri için yayınladığı örnek nitelikli fermanlarla belgelenmiştir. Osmanlı'nın doğal ve hukuki varisi olan Türkiye Cumhuriyeti de bu geleneği devam ettirmiş ve bu özgürlükleri anayasal hak haline getirmiştir. Ayrıca hilafeti kaldırmakla laik devlet olma yolunda önemli bir adım atan Türkiye, Patrikhanenin sadece kendi cemaatinin dinî ihtiyaçlarını karşılaması kaydıyla İstanbul'da kalmasına izin vermiştir. Fener Rum Patrikhanesi ve Heybeliada Ruhban Okulu, Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti iç hukuk sistemi sayesinde bugünlere kadar gelebilmiştir. Ruhban Okulu da Türkiye'deki tüm yükseköğretim kurumları gibi YÖK Başkanlığı'na bağlı olarak faaliyet gösterme alternatifi mevcutken, 1971 yılında kendi kendini kapatmayı uygun görmüştür. Yasalar tüm vatandaşlar için geçerlidir. Çifte standartlar ülke huzurunu ve iç barışı bozar. Üstelik "Azınlık Hakları" demek, "azınlığın, çoğunluğun sahip olmadığı haklara sahip olması demek değil, çoğunlukla aynı haklara sahip olmasının garanti altına alınması" demektir.

Patrikhane son yıllardaki Heybeliada Ruhban Okulu'nun açılması konusu üzerinde ısrarla durmakta ve T.C.nin iç hukuk sistemini baskı altına alma ve bu konuda kamuoyu oluşturma çalışmalarını sürdürmektedir. Patrikhanenin taleplerinin arkasında AB ve ABD vardır. Dış baskılara dayanamayarak, Fener Rum Patrikhanesinin istediği biçimde Heybeliada Ruhban Okulu'nun yeniden eğitim ve öğretime açılması, Anayasa başta olmak üzere Türk Hukuk Sisteminin çiğnenmesi anlamına gelmektedir.

Heybeliada Ruhban Okulu'nun açılması konusunda, okulun açılıp açılmaması bakımından değil, okulun açılması durumunda tâbi olacağı kuralların belirlenmesi bakımından sıkıntı yaşandığı anlaşılmaktadır. Farklı yorumlar ve marjinal değerlendirmeler aslında çözümü kolay olan Ruhban Okulu Meselesi'ni içinden çıkılmaz bir hale sürüklemiş gibi görünmektedir. Sorunlar yumağı haline gelen meselede bir ipucu bulma arayışları sürerken konunun diğer muhatabı olan Patrikhane, okulun devlet kontrolü ve denetiminde olmasını kabul etmeyerek, Patrikhaneye bağlı bir kurum olarak açılmasını istemektedir. Türkiye Cumhuriyeti topraklarında bulunan bir okulun, devlet denetimine tâbi olmaması kabul edilir bir talep olarak görülmemelidir. Mevcut hükûmet, AB'ye

uyum çalışmaları doğrultusunda, bu konu ile ilgilenmekte ve okulun açılması yönünde çalışmalarını sürdürmektedir. Bu dönemde, okulun Millî Eğitim Bakanlığı'na (MEB) bağlanması veya İlahiyat Fakülteleri gibi YÖK'e bağlanması yönündeki çözüm önerileri, daha önce olduğu gibi yine gündeme gelmiştir. Her iki formüle de sıcak bakmayan Patrik Bartholomeos, hükümeti sıkıştırması için Yunanistan, AB ve ABD'den yardım talep etmekte ve konuyu uluslararası arenanın gündeminde tutmaya çalışmaktadır. Patrik, okuldaki eğitimin ortaöğretim düzeyine indirilmiş olacağı nedeniyle okulun, MEB'e bağlanmasına itiraz ederken okulu denetleyemeyeceğini söyleyen MEB de 2547 sayılı YÖK yasasında değişiklik yapılarak YÖK'e bağlanmasının uygun olacağı görüşünü savunmaktadır. YÖK yetkilileri ise, YÖK yasasının 'Atatürk İlkelerine bağlılık', kılık kıyafet konusu gibi temel hükümlerine Ruhban Okulu'nun uymasının sağlanmasının imkânsız olduğunu ve laik kurumlar olan İlahiyat Fakülteleri ile dinî okul olan Ruhban Okulu'nun bir tutulamayacağını belirtmektedirler. Nihayetinde Dışişleri Bakanlığı, Heybeliada Ruhban Okulu'nun yeniden Millî Eğitim Bakanlığı denetiminde, vakıf bünyesinde iki yıllık ön lisans programı şeklinde eğitim verebileceğini kararlaştırmışsa da okulun açılması sağlanamamıştır. AB ile uzun sürecek müzakere dönemine bırakılmış olduğu anlaşılan konu "Ekümeniklik" iddialarıyla birlikte, tekrar tekrar Türkiye'nin gündemine oturacaktır. Şurası da gözden ırak tutulmamalıdır ki; Nüfusunun % 98'i Müslüman olan ve türbanlı öğrencilerinin üniversitelere girme konusunda henüz zor mutabakat sağlanan T.C. Devleti'nde, Ortodoks dinine mensup öğrencilerin ister dinî isterse siyasi amaçlarla olsun, üniversite kapılarından hangi kıyafetlerle girmek isteyebileceklerini kestirmek zordur.

Heybeliada Ruhban Okulu'nun açılması ile ilgili gündeme gelecek olan ikinci önemli nokta, okula yabancı öğretmen ve yurt dışından öğrenci getirilip getirilemeyeceği konusudur. Ülkedeki Rum azınlığın çocuklarını Ruhban Okulu'na göndermedeki isteksizliğini dikkate alan Patrikhane, okula yabancı öğrenci ve öğretmen alımının mümkün kılınmasını istiyor. Bu istem hiç de yeni değil. Bu konudaki en önemli tespit, 1950–1969 yılları arasında eğitimini tamamlayan 225 öğrencinin sadece 38'inin Rum asıllı Türk vatandaşı olması ve 162'si Yunan uyruklu olmak üzere 187'sinin yabancı uyruklu olmasıdır. Bu arada, 1952'de okulda eğitim veren 20 öğretmenin 12'sinin de Yunanistan vatandaşı olduğunun belirtilmesi yerinde olacaktır. Türk vatandaşı Rum öğrenci ve öğretmenlerin sayısının, yabancı öğrencilere olan oranı, amacı sadece azınlığın ihtiyaçlarına cevap vermek olması gereken (Lozan hükümleri) Ruhban Okulu'nun kısa sürede amacını aşan bir kurum haline dönüşebileceğini göstermektedir.⁶⁸

Yargıtay 2'nci Hukuk Dairesi'nin 8 Kasım 1971 tarih ve 5325 esas sayılı kararı ile Patrikhane'nin ve Ruhanî Meclisin tüzel kişiliğinin olmadığına karara bağlandığı, 625 sayılı kanununun 1'inci maddesine göre özel eğitim kurumu açabilmesi için T.C. uyruklu gerçek kişi, özel hukuk kişisi veya özel hukuk

⁶⁸ Gözde Kılıç Yaşın, "Heybeliada Ruhban Okulu", *TUSAM*, <http://www.tusam.net/makale> (Erişim Tarihi: 1.1.2005).

hükümlerine göre yönetilen tüzel kişiler olması gerektiği, bu sebeple Patrikhane ve Ruhani Meclisin vakıf, dernek veya tüzel kişi olmaması nedeniyle özel okul açma ve işletme yetkisinin olmadığı anılan kanun maddeleri ile sabittir.

Özel üniversitelerin devlet denetiminde olması şartıyla açılmasına izin verildiği hâlde Fener Rum Patrikhanesi'nin bunu kabul etmediği görülmektedir. Ruhban Okulu'nun yeniden açılışına izin verilecek olması halinde mevzuatta değişiklik yapılması gerekecektir. Özel yüksekokul açılması konusundaki gelişmelere baktığımızda Yüksek Öğretim Kurulu ve Ankara Üniversitesi tarafından alınan kararlar şöyledir:

a) Heybeliada Ruhban Okulu'nun açılmasına Ankara Üniversitesi Senatosunun 21 Aralık 1971 tarih ve 5118 sayılı kararında belirttiği şekilde izin verilebileceği, buna göre Ruhban Okulu, İlahiyat Fakültesinde "Dünya Dinler Kültür Bölümü" adı altında üniversite bünyesinde faaliyet gösterebileceği,

b) Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı'nın Yürütme Kurulu tarafından 12 Kasım 1992 tarihli toplantısında 2547 sayılı kanunun 5/f maddesinde yüksekokulların ancak üniversiteler ve ileri teknoloji enstitüleri bünyesinde kurulacağı hükmünün yer aldığı dikkate alınarak adı geçen okulun açılmasının uygun olmadığına dair karar aldığı,

c) Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı'nın 14 Eylül 1999 tarihli toplantısında, 2547 sayılı kanunun 2880 sayılı kanunla değişik 7/d-2 maddesi uyarınca İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi bünyesinde "Dünya Dinleri Kültür Bölümü" kurulmasına karar verildiği görülmektedir.

Rum Cemaati ve bazı kesimler; Heybeliada Ruhban Okulu'nun açılması durumunda, burada yıllarca kalıp eğitim gören ruhanilerin gittikleri ülkelerde Türkiye'nin tanıtımı ve lobisi açısından yararlı olacağı, Ruhban Okulu'nun tüm dünyada tanınması bundan dolayı eğitime başlamasıyla birlikte, Ortodokslar için önemli bir ziyaret merkezi haline geleceği yönüyle yeni fırsatlar doğabileceği fikrini ileri sürmektedir. Olaya düz mantıkla bakıldığında bunların doğru olabileceği kanısı hâsıl olabilir. Ancak, kökleri tarihte gizli olan sorunu tarihî gerçekleri de tahlil ederek kıyasladığımızda, bunların birer yanıltma olabileceği gün ışığı gibi ortaya çıkacaktır.

Netice olarak, Heybeliada Ruhban Okulu'nun kapatılmasının tamamen kanunî çerçevede yapıldığı ve yalnız bu okulun kapatılmasına yönelik değil tüm özel yüksekokulları kapsadığı, açılmasının Lozan Barış Anlaşması'nda belirtilen eşitlik ilkesine aykırı olmanın yanı sıra Rumlara verilen bir imtiyaz hâline geleceği, Türk Hükümeti tarafından üniversite bünyesinde ruhanî eğitim verilmesi konusundaki önerilerin Fener Rum Patrikhanesi tarafından reddedildiği ve bütün bu nedenlerden dolayı okulun açılması konusunun tamamen kördüğümeye dönüştüğü söylenebilir.

Türkiye ise bu konuda laiklik, eşitlik ve Lozan'da belirtilen "karşılıklık" ilkesi ve kanunlar çerçevesinde hareket etmektedir. Ancak Fener Rum Patrikhanesi'nin yapmış olduğu yoğun girişimler sonucu bu konu Türkiye'nin iç meselesi olmaktan çıkarak uluslararası alanda tartışılmaya başlanmış ve Türkiye üzerine baskılara dönüşmüştür. Türkiye'nin yapılan baskılar ve Avrupa Birliği'ne girme çabasıyla, Heybeliada Ruhban Okulu'nun dinî bir okul kabul edilmesi ve

okulun Patrikhanenin isteği doğrultusunda açılmasına izin vermesi hâlinde diğer dinî okulların açılmasına da örnek teşkil edeceği, bu durumun Türkiye için sonradan çözülemeyecek birçok sorunu daha gündeme getireceği düşünülebilir. İstanbul'da devlet içinde devlet kurulması demek olan bu gibi istekler zamanla çoğaltılacak ve belki de bir Ermeni Patrikhanesi, diğer Müslüman dinî Cemaat Okulları, bir Hilafet Devleti gibi yeni Vatikanlar kurularak İstanbul'un, Türkiye'nin egemenlik sınırlarının dışına çıkarılmak istenebileceğini çok uzak bir komplo teorisi olarak nitelendirmemek gerekir. Üstelik Patrikhane, yeni Vakıflar Yasasının da çıkarılması ile hedefine bir adım daha yaklaşmış durumdadır. Bu nedenle, taleplerin sonradan altından kalkılamayacak boyutlara ulaşmaması için bu gibi istekler kararlılıkla reddedilmelidir.

Tarihî sorunlar dünya kamuoyunda Türkiye aleyhine kullanılmaktadır. Türkiye bunların üstesinden gelememektedir. Zira Fener Patrikhanesi'nin misyonuyla edindiği bir gücünün olduğu kabul edilebilir bir gerçektir. Bu nedenle özellikle başta Patrikhanenin uğraşamayacağı faaliyetler, muhatap olacağı devlet kurumu ve denetim kuralları iyi tespit edilmelidir. Statü belirlendikten sonra Patrik seçiminin hangi usul ve esaslar dâhilinde yapılacağı konusu da yeniden belirlenmelidir. Patriğin T.C. vatandaşı olması, din eğitimi almış olması; papaz, metropolit, despot olması gerekmektedir. Bu amaca yönelik Ortodoks din adamı ihtiyacı da herhangi bir devlet üniversitemizin (meselâ Ankara veya İstanbul Üniversitesi) İlahiyat Fakültesi bünyesinde disiplinler arası bir kürsüde (meselâ Dünya Dinleri Kültür Bölümü adı altında) Ortodoks din adamı yetiştirmek maksadı ile eğitim ve öğretim yapmak üzere öğrenci alınarak giderilebilir.

Heybeliada Ruhban Okulu'nun Patrikhane'nin istediği şekilde açılması durumunda, Fener Rum Patrikhanesinin dış baskılar sonucu bunu elde ettiği ve bundan sonra ortaya çıkacak sorunları aynı şekilde bir iç sorun olarak düşünmekten çok, uluslararası alanda halletmeye çalışacağı da düşünülebilir.

Türkiye Cumhuriyeti; Patrikhaneyi ebediyete kadar ve memnuniyetle topraklarında barındırmaya devam edebilir, Ortodoks inanışlarını taşıyan vatandaşlarına ve onların kutsal bildiği değerlere saygı gösterebilir. Ancak Patrikhane ve çevresinden, onlara içinde buldukları şartları sağlayan ülkenin birlik, bütünlük ve hukukuna saygı göstermesini beklemek, T.C.'nin en doğal hakkıdır.

Kaynakça

ABACIOĞLU Kamuran (1988) *Türkiye Gazetesi*, 9 Ekim 1988.

ACAR Sadık; "Avrupa Birliği Kararları Bağlamında Türkiye Avrupa Birliği İlişkileri", <http://kisi.deu.edu.tr/sadik.acar>

Akşam Gazetesi

AKTAŞ Melih (1995) "Patrikhanede Rusya-ABD Savaşı", *Zaman*, 21 Eylül 1995.

ALTINDAL Aytunç (1994) "Statü Meselesi Sorunudur", *Nokta*, 4-10 Eylül 1994.

BALOĞLU Zekai (1993) "*Patrikhane ve Rahipler Okulu, İnceleme Raporu*", 10 Nisan 1993.

- BALOĞLU Zekai (2000) *Greke Devleti Patrikhane ve Rahipler Okulu*, Harp Akademileri Komutanlığı Yayınları, İkinci Baskı, İstanbul.
- BENLİSOY Yorgo - Macar, Elçin (1962) *Fener Patrikhanesi*, Ayraç Yayınevi, Ankara, 1996.
- BERK Bekir *Patrikhane ve Kıbrıs*, İstanbul.
- CALAN Göknur (1994) “Fener Patrikhanesi Vatikan Olma Yolunda”, *Nokta*, Sayı 37, 4-10 Eylül 1994.
- CİPOF Bojidar; “Rum Patrikhanesi’nin Ruhban Okulu Dezenformasyonu”, 31.01.2013, http://www.21yyte.org/tr/yazi/6870-Rum_Patrikhanesinin_Ruhban_Okulu_Dezenformasyonu.html
- CNNTÜRK 06 Aralık 2004.
- ÇELİK Mehmet (1995) *Siyasal Sistem Açısından Bizans İmparatorluğunda Din-Devlet İlişkileri (Kuruluşundan X. Yy.'a kadar)*, 2. Baskı, Elazığ.
- DERİNGİL Selim (1995) “Fener Patrikliğine Sahip Çıkalım”, *Milliyet*, 17 Mart 1995. *Düştur*, V/4, 3. Kitap (16 Nisan 1965-8 Ekim 1965), s. 2847-2855, 625 Sayılı Kanun.
- Emniyet Genel Müdürlüğü Güvenlik D.Bşk.lığı *Arşivi Belge* No: 42226-1/2.
- ERDOĞAN Kutluay (1993) *Katolik Okulları, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, Cilt 4, İstanbul.
- ERYILMAZ Bilal (1992) *Osmanlı Devleti’nde Millet Sistemi*, 1992, İstanbul.
- GÖKÇEN Salim; “Bartholomeos, Ruhban Okulu ve Ekümenizm: Patrik’in Faaliyetlerinden Notlar”, www.Stradigma.com
- GÜLEN Nejat (1985) *Heybeliada*, İstanbul, s.140.
- GÜLER Ali (2003) *Sorun Olan Avrupa Birliği*, Ankara.
- GÜLER Ali (1999) *Dünden Bugüne Yunan-Rum Terörü*, Ocak Yayınları, Ankara.
- GÜNAY Tuncer (2002) *Misyonerler ve Fener Rum Patrikhanesi Haçlıların Ajan-Provokatör Kolları*, Berikan Yayınevi, Ankara.
- Heybeliada Rubban Okulu Tarihçesi*, İstanbul Adalar Kaymakamlığı Bilgi Notu. *Hürriyet Gazetesi*
- İNAF Haber Bülteni*.
- KALPAKÇIOĞLU Özdemir (1993) *Yunan’dan Dost Olmaz*, İstanbul, s. 243.
- KIRBAKİ Yorgo; “Darbeci Yunan’dan Bir Tuhaf Kitap”, *Hürriyet*, 07.10.2012.
- KÖRÜKLÜ Refet (2001) “Türk Ortodoksları için Ruhban Okulu Açılmalıdır”, *Türk Dünyası Tarih Dergisi* (Ocak).
- MACAR Elçin (2003) *Cumhuriyet Döneminde İstanbul Rum Patrikhanesi*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Meydan Larousse* (1993) C.10, Heybeliada Mad. Yay.-Haz. Safa Kılıçoğlu-Nezihe Araz-Hakkı Devrim, İstanbul. *Milliyet Gazetesi*
- Nokta*, 4-10 Eylül, s.28.
- ÖZMEN Süleyman (2006) “Ekümeniklik İddiasının Tarihî Seyri, Patrikhane ve Ruhban Okulu”, *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt ve Denetleme Başkanlığı Yayınları, Sayı 388, Yıl 125 (Nisan).
- ÖZYILMAZ Emre (2000) *Heybeliada Rubban Okulu*, Tamga Yayınları, Ankara.

Sabah Gazetesi

SOFUOĞLU Adnan (1996) *Fener Rum Patrikhanesi ve Siyasi Faaliyetleri*, Turan Yayıncılık, İstanbul.

SÖYLEMEZ Haşım (2004) “Heybeliada İlerleme Raporuna Yetiştirilecek”, *Cihan Haber*, Sayı 6, İstanbul. (Eylül/Ekim)

şAHİN M. Süreyya (1980) *Fener Patrik ve Türkiye*, Ötüken Yayınları, İstanbul.

TUSAM Ulusal Güvenlik Strateji Araştırmaları Merkezi, “Heybeliada Ruhban Okulu”, <http://www.tusam.net/makale>

Türk Dış Politikası (2002) Ed. Baskın Oran, Cilt II, İstanbul.

Türkiye Gazetesi

“Türkiye ve Avrupa Birliği İlişkileri”, <http://www.abgs.gov.tr>

YALÇIN Emruhan (2008) *Atatürk Türkiye'sinde Ekkümenik Ortodoks Patrikhanesi ve Bizans Projesi*, Siyasal Kitabevi, Ankara.

YALÇIN Emruhan (2009) *Son Haçlı Kalesi: Heybeliada*, Elips Kitap, Ankara.

YAşIN Gözde Kılıç; “Heybeliada Ruhban Okulu”, TUSAM, <http://www.tusam.net/makale>

Zaman Gazetesi